

Slovenski Pravnik

Glasilo društva „Pravnika“ v Ljubljani

VSEBINA:

1. Dr. Josip Agneletto: Prva knjiga novega italijanskega državljankega zakonika. (Konec) 261
2. Dr. Metod Dolenc: Novi kazenskopравни predpisi o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije 274
3. Dr. Ivan Tomšič: Nekaj misli glede znanstvenega dela o inozemskih Jugoslovanih 286
4. Književna poročila 298
5. Razne vesti 311

Prilogi: Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh III, št. 619 do 633 (p. 14, str. 209—224).

Odločbe v upravnih stvareh, št. 51 do 58 (p. 6, str. 81—96).

V LJUBLJANI 1939

UREDNIK: DR. RUDOLF SAJOVIC

Tiskali J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani. — Odgovoren L. Mikuš.

Rokopisi naj se pošiljajo:

Uredništvo „Slovenskega Pravnika“ v Ljubljani, Bleiweisova cesta 16/I
Izhaja mesečno. — Naročnina 60 Din na leto.

Članarina (naročnina) naj se nakazuje na čekovni račun Poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani št. 11.870 (Društvo „Pravnik“ v Ljubljani).

Naročnina za „Slovenski Pravnik“ znaša 60 dinarjev. Gg. naročnike prosimo, da zaostalo naročnino čimprej poravnajo; tudi uprava mora poravnati svoj dolg tiskarni. Poslužijo naj se v to priloženih položnic; kdor pošilja naročnino s pošt. ali čekov. nakaznico, naj jo naslovi na „Društvo »Pravnik« v Ljubljani“ (ne osebno na blagajnika), ker se pripisuje vsa naročnina čekovnemu računu pri poštni hranilnici. Tudi reklamacije naj se naslavljaajo tja-kaj; upoštevajo se samo prvih 14 dni potem, ko je list izšel. Prav tam se dobe:

Slovenski Pravnik l. 1909 do 1922 à 36 Din, posamezne številke à 3 Din.

Slovenski Pravnik l. 1923. dalje à 70 Din, posamezni snopiči (dvojne številke) po 12 Din, št. 11 do 12 l. 1935 po 25 Din.

Odločbe kasacijskega sodišča v civilnih stvareh, II. knjiga po 70 Din, posamezne pole, kolikor so v zalogi, po 3 Din.

Mnenja o Predhodnem načrtu državlanskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo. Cena 70 Din. Posamezne pole po 3 Din.

Spomenica na drugi Kongres pravnika po 25 Din.

Spomenica Kongresa pravnikov 1939 po 45 Din.

Dr. M. Dolenc: Simbolična pravna dejanja in izražanja med Slovenci — po 12 Din.

Dr. E. Pajnič: Sreska kot kazenska sodišča po novem zakoniku o sodnem kazenskem postopanju — po 15 Din.

Dr. Fr. Skabernè: Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki — po 12 Din.

Uporedna slavenska pravnička terminologija — po 30 Din.

Slovenski Pravnik

Leto LIII.

Ljubljana, decembra 1939.

Štev. 11.—12.

Prva knjiga novega italijanskega državlanskega zakonika.

Dr. Josip Agneletto.

(Konec.)

Pravice in dolžnosti, izvirajoče iz poroke, so ostale nespremenjene. Mož je dolžan, skrbeti za ženo svojim imovinskim razmeram primerno; ako pa nima dovolj sredstev za preživljanje, mora žena prispevati. Ženi, ki zapusti zakonsko streho brez pravega vzroka, lahko mož ustavi vzdrževanje.

Mož in žena imata enake dolžnosti pri vdrževanju, vzgoji in izobrazbi otrok; stroške morata nositi sorazmerno svoji imovini.

Glede vzgoje otrok določa čl. 145, da morata biti vzgoja in poduk v skladu z načeli morale in z nacionalno fašistično miselnostjo.

Po ital. zakonu je tedaj mogoča razveza zakona le s smrtjo (čl. 147); možna je pa osebna ločitev (od mize in postelje čl. 148). Ločitev se lahko zahteva: zaradi prešuštva, prostovoljne zapustitve, izgrediv, okrutnosti, groženj in težkih žalitev, zaradi obsodbe na čez pet let zapora ali na večno izgubo državljanskih pravic. Tudi kadar mož ne določi stalnega bivališča in ognjišča, če bi to lahko storil, sme žena zahtevati ločitev. Tožba na ločitev zaradi prešuštva je možna proti možu le tedaj, ako sloni na okolišnih, ki tvorijo težko žalitev za ženo.

Novi zakon ne zahteva več za pogoj moževega prešuštvojanja, da drži priležnico v zakonski hiši ali notorično na drugem mestu. To pomenja za moža poostritev norm dosedanjega čl. 150 dr. zak.

Naziranje, ki je stremelo za ukinitvijo vsake razlike med možem in ženo pri presoji odgovornosti zakriviljenega prešuštva, je propadlo v parlamentarni komisiji zaradi fizioloških razlik med obema spoloma in zaradi enormne razlike med posledicami enega in drugega prešuštva za zakonsko sožitje, za družinsko skupnost in njen obstoj.

Pri osebni ločitvi zakona rasno različnih staršev se morajo otroci, ki se smatrajo za arijce, izročiti le arijskemu soprogu.

Kakor že po dosedanjem, ohrani poročenec tudi po novem zakonu pravico do alimentov v potrebi, tudi ako je bil zakon ločen iz njegove krivde; pri otežujočih okolnostih sme sodišče zabraniti, da ločena žena nosi moževo ime.

Ženitne pogodbe se po poroki ne morejo spreminjati (čl. 160); tako ne moreta zakonca po sklenjeni poroki sklopiti več darilnih ali podobnih pogodb.

Povsem nova institucija za ital. pravo je družinski sklad (patrimonio familiare čl. 165—175). S tem se je hotelo pripomoči k ekonomskemu sistemiziranju družine. Zapadnim inozemskim zakonom je ta institut že poznan; tako v Združenih državah (Homestead), v Švici (Heimstätte), v Franciji (Bien de famille), na Portugalskem (Casal de familia); ali tu je šlo predvsem za kmetско ognjišče, dočim je hotel zakonodavec novega ital. zakona, da se družinski sklad ustvari iz katerih koli sredstev in ne samo iz kmetških posestev. Tako določa čl. 165, da lahko tvorijo družinski sklad nepremičnine ali terjatve. Konstituiranje družinskega sklada ima za posledico, da so dobrine, ki ga tvorijo, neodsvojive in da gredo dohodki le v korist družine, dokler ne doseže svojega cilja.

Tudi po poroki je mogoče ustanoviti družinski sklad; za to je potreben javen akt ali testament.

Ako osnuje družinski sklad druga oseba in ne soproga, pripade lastnina njej, če si jo je pridržala; drugače preide lastnina na zakonskega druga, kateremu je bila namenjena. Ustanova je obvezna le, ako sta jo zakonca izrečno sprejela.

Družinski sklad, obstoječ iz nepremičnin, se mora vknjižiti v zemljiški knjigi. Vrednostni papirji se morajo spremeniti v poimenske papirje in vinkulirati. Neodsvojivost imovine se ne dá ugovarjati nasproti upnikom s terjatvami, nastalimi pred vknjižbo ali pred vinkuliranjem papirjev.

Do družinskega sklada, ustanovljenega od druge osebe in prepuščenega sprogoma poročencema, nimajo njih upniki nikake pravice.

Sodišče lahko dovoli v potrebi prodajo dobrin, ki tvorijo družinski sklad, ako je last sprogov, stori to tudi, kadar je prodaja očitno koristna; obenem določi uporabo izkupička. Izvršba na dohodke je nedopustna; če je upnik vedel, da dolg ni napravljen v družinske svrhe.

Uprava družinskega sklada gre soprogu-lastniku ali onemu, ki je bil v ustanovni listini v to poklican. Če je ta nesposoben, izroči sodišče upravo drugi osebi.

Prepoved odsvojitve preneha s prenehanjem zakonske zveze, kadar ni otrok ali pa so že polnoletni, sicer traja vinkulacija do polnoletnosti najmlajšega otroka. Sodišče lahko določi, da se imajo iz družinskega sklada plačati nujni deleži, ako je v korist interesiranih oseb.

Sličen namen kot družinski sklad imajo tudi d o t a in paraferalna dobra, to je ženina imovina, ki ne spada niti v družinski sklad, niti k doti, niti k skupni imovini.

VII.

Otroško pravo.

a) Zakonski otroci.

Mož je oče otrok, spočetih v zakonu.

Otroci, rojeni 180 dni po sklenjeni poroki in v 300 dneh po ločeni poroki, se smatrajo spočeti v zakonu (čl. 229 in 230); oni, ki so rojeni pred 180 dnevi, se smatrajo zakonske, ako mož ne oporeka zakonitosti; ne more oporekati, ako je vedel, da je bila žena noseča pred poroko in ako je pri rojstnem aktu pred stanovskim uradom on ali njegov posebni pooblaščenec prijavil otrokovo rojstvo; po dosedanem zakonu (čl. 161) je zadostovalo, da je mož pri rojstvu prisostvoval, pa je izgubil izpodbijalno pravico. Tako se je večkrat dogajalo, da so možje bežali od rodečih žena, kadar so sumili o zakonitosti otroka. Zakonitost otroka, rojenega po 300 dneh od razvezanega zakona, se lahko vedno izpodbija.

Novi zakon je opustil tretji primer starega čl. 161, ki je zabranjeval izpodbijanje, ako je bil novorojenec spoznan življenja nezmožen, ker po novem zakonu vitalnost ni več pogoj za doseg pravic.

Glede izpodbijanja zakonskega rojstva otrok, spočetih v zakonski zvezi, je novi zakon (čl. 235) obdržal prejšnji kriterij; izpodbijanje je dovoljeno, ako je bilo očetu fizično nemogoče občevati z ženo med 300 in 180 dnom pred rojstvom zaradi odsotnosti ali iz drugega razloga; ako je bil v tem roku bilo tudi le relativno impotenten; ako je živel sodno ločen od žene ali ako je žena v tem času zagrešila prešuštvo in prikrivala možu svojo nosečnost in otrokovo rojstvo in ako je mogel mož doprinesti še kakšen

dokaz proti očetovstvu. Prešuštvo samo na sebi ni dovolj za oporekanje zakonskemu rojstvu; celo v primeru, da se prišuštvo pridruži še prikrivanje nosečnosti in rojstva, ni dovolj za proglasitev otroka za nezakonskega. Soproj ne more namreč uveljaviti prigovor „plurium concubentium“, žena pa nima pravice, enostransko s prikrivanjem nosečnosti in rojstva odločati o otrokovem stanu. Glede pravice izpodbijanja zakonskega rojstva, glede rokov in glede aktivne legitimacije so bili sprejeti enaki principi kakor v avstr. noveliranem drž. zakoniku.

Otrok lahko vedno zahteva nasproti obema roditeljema, da se proglasi za zakonskega (čl. 247); ako umre nedoleten ali v petih letih po polnoletnosti, preide ta pravica na njegove otroke.

b) Nezakonski otroci.

Važne spremembe je prinesel novi zakon glede nezakonskih (naravnih) otrok, njih priznanja in njih pravic.

Predvsem treba opozoriti na nepremostljivo razliko med kriteriji avstrijskega in germanskega prava sploh ter med onimi, ki so v tem pogledu podlaga italijanskemu pravu.

Po prvem pravnem sistemu je žena, ki je otroka rodila, pravno vedno njegova mati in preidejo nanjo z rojstvom pravice in dolžnosti matere; le očetovstvo je sporno. Po ital. zakonu pa (čl. 179 dosed. zakona) postaneta žena in mož mati in oče nezakonskega otroka le, ako se za mater odnosno očeta izrečno priznata (čl. 248). Za tako priznanje pa morata imeti oče 18 let in mati 14 let, izvzemši da priznata otroka za svojega skupno ob svoji poroki. Ta osnovni kriterij je ostal tudi v novem zakonu, četudi so nove spremembe znatno izboljšale dosedanji položaj nezakonskih otrok. Ostalo je še vedno izključeno priznanje otroka, spočetega v krvosramnosti in sicer med sorodniki v ravni črti do neskončnosti in v stranski črti do 2. stopnje, izvzemši da roditelja nista vedela pri spočetju za sorodstvo; isto velja za svaštvo, ali le v ravni črti. Tako je ostalo izključeno priznanje (čl. 250) s strani roditelja, ki je bil pri spočetju poročen z drugo osebo, dočim sme neporočen roditelj po novem zakonu priznati nezakonskega otroka. Doslej je bilo priznanje otrok, spočetih v prešustvu sploh nemogoče. Po ukinjeni poroki odpade ta ovira; ali če so iz zakona zakonski ali pozakonjeni otroci, se morajo oni zaslisiati in je dovoljeno priznanje le s kraljevim dekretom.

Priznanje se izvrši v rojstnem aktu, ali s posebno izjavo pred uradnikom stanovskega urada, ali pred varuškim sodnikom, z javnim aktom ali z oporoko. Priznanje je nepreklicno.

Ono velja le za onega roditelja, ki je otroka priznal; morebitne navedbe o drugem roditelju so brez pravnega učinka. Uradniku civilnega statusa je tudi pod kaznijo zabranjeno, sprejeti jih v priznalno listino.

Roditelj, ki je nezakonskega otroka priznal, ima nad otrokom očetovsko oblast. Dolžan je skrbeti za njegovo vzdrževanje, vzgojo in izobrazbo kakor pri zakonskih otrocih. Če sta ga priznala oba roditelja, sta oba dolžna za to prispevati sorazmerno svoji imovini. Nezakonski otrok nosi ime roditelja, ki ga je priznal; ako je bil priznan od obeh, nosi očetovo ime. Ima tudi pravico do nasledstva, ako ni zakonskih otrok. Vsi, ki imajo na tem interes, lahko izpodbijajo priznanje nezakonskega otroka.

Kakor po zakonu iz l. 1865. (čl. 190) tako je tudi po novem zakonu (čl. 270) dovoljeno iskati mater, ako ne bi bila otroka priznala. Izključeno pa je iskanje matere tam, kjer je prepovedano otrokovo priznanje, kjer niso roditelji vedeli za svoje sorodstvo, in kjer gre za otroke iz prešuštva.

Iskanje očeta je bilo mogoče po zakonu iz l. 1865. le v primeru, da je bil otrok spočet med ugrabitvijo ali zaradi posilstva. Novi zakon je iz socialnih in človečanskih ozirov razširil možnost iskanja očetovstva, ni je pa popolnoma priznal, kakor jo priznavata avstrijsko (§ 165) in nemško pravo (§ 1717), da ne bi ženske delale kupčije s kopičenjem nezakonskih otrok in s svobodno izbero nezakonskih očetov. Zato je po novem zakonu (čl. 267) mogoče sodno ugotoviti krvno ali nezakonsko očetovstvo le v sledečih primerih:

a) ako sta živela mati in domnevni oče notorno kot mož in žena v času, ko je bil otrok spočet;

b) ako izhaja očetovstvo indirektno iz civilne ali kazenske sodbe ali pa iz nedvoumne pisane izjave moža, ki se mu očetovstvo pripisuje;

c) ako je bila v času, ki odgovarja spočetju, izvršena ugrabitev ali posilstvo.

d) ako obstoji stanovska posest nezakonskega otroka. Vendar ima dozdevni oče še vedno pravico, ugovarjati nenravno ponašanje matere v času spočetja, zlasti pa uveljavljati *exceptio plurium concubentium*.

Stanovska posest nezakonskega otroka (*possessione di stato di figlio naturale*) izvira iz več dejstev, ki tvorijo v

svojem kompleksu tehten znak za sinovsko razmerje med kako osebo in onim, ki se mu očetovstvo pripisuje. Zahteva se zlasti: da je oni, ki se drži za nezakonskega očeta, traktiral kot otroka osebo, ki išče očetovstvo; da je kot oče skrbel za njeno vzdrževanje, vzgojo in namestitve; da je ono osebo v družbi in v družabnih stikih stalno priznaval za svojega otroka.

Tožba za očetovstvo se mora vložiti v 2 letih, odkar je postal otrok polnoleten. Ako se sodba zavrne kot nedopustna, sme tožitelj biti obsojen na globo od 300 do 5000 lir, da se lahkomišelnost ne vznemirja dozdnevni očetje z neutemeljenimi in izsiljevalnimi procesi (čl. 273).

Nezakonski otrok ima v primerih, kjer je prepovedano iskanje matere in očeta, ali kjer je dotična tožba zapadla, pravico do alimentov, ako izvira očetovstvo ali materinstvo indirektno iz kake sodbe, ali iz zakona, ki je bil razveljavljen, ali iz pisane izrečne izjave roditeljev (čl. 277).

VIII.

Posvojitev.

Določbe o posinovstvu (adopciji) so ostale bistveno nespremenjene. Tudi posvojitev je izključena med ital. državljani-arijci in med pripadniki drugih ras (čl. 290); kralj ali v to pooblaščen oblastvo more odvezati od tega zadržka.

IX.

Očetovska oblast.

Otrok je dolžan, katere koli starosti je, spoštovati roditelje (čl. 313). Do polnoletnosti odnosno do emancipacije je otrok podvržen očetovski oblasti, ki preide po očetovi smrti ali v njegovi odsotnosti, ali ako se mu odvzame oblast, avtomatično na mater.

Roditelj, ki ni arijec, izgubi očetovsko oblast nad otroki, ki se smatrajo po zakonu za arijce (polarijce), ako se poroči z osebo nearijske rase (čl. 340).

Mati, ki izvršuje nad otroki očetovsko oblast, in ki se hoče poročiti, mora pred poroko naznaniti sodišču svoj sklep. Sodišče ji lahko odvzame upravo otroške imovine. Ako se poroči brez naznanitve, izgubi upravo in novi soprog je z njo solidarno odgovoren za preteklo in sedanjo upravo. Sicer pa je novi soprog solidarno soodgovoren (čl. 339) za upravo imovine tudi tedaj, kadar pusti sodišče po novi poroki upravo materi.

X.

a) Varuštvo.

Na novo podlago je bilo postavljeno varuštvo nedoletnih otrok brez roditeljev odnosno z roditelji, ki ne morejo izvrševati očetovsko oblast. Po dosedanjem zakonu so imenovali varuha roditelji; ako tega niso storili, je pripadlo varuštvo po zakonu dedu z očetove strani, in v drugi vrsti dedu z matrine strani. Kadar ta dva nista prihajala v poštev, je imenoval varuha družinski svet (čl. 245 zakona iz l. 1865.).

Novi zakon je koncentriral vse pravice in vso oblast, ki je prej v pogledu varuštva pripadala pretorju, družinskemu svetu, zbornemu sodišču in drž. pravdniku, v rokah pretorja (sirotinskega sodnika).

Tako je novi zakon popolnoma ukinil institucijo družinskega sveta, ki je bila prešla v ital. pravo po Napoleonovem kodeksu in ki je obstajala iz ožjih sorodnikov nedoletnega. Kraljeva komisija utemeljuje ukinitve iz političnih, juridičnih in ekonomskih vidikov: zavlačevanje, stroški, ljudje, ki se niso brigali za koristi nedoletnikov. Tudi po novem zakonu ima roditelj, ki je imel kot zadnji nad otrokom očetovsko oblast, pravico imenovati varuha; ako je to opustil, preide pravica imenovanja na sirotinskega sodnika. Ta da po možnosti prednost dedom ali ostalim bližjim sorodnikom (čl. 346). Varuštvo arijea ne more biti poverjeno osebam drugih plemen (čl. 346). Kdor nima sorodnikov, se postavi pod varuštvo v to poklicanih zavodov. Sovaruh zastopa koristi nedoletnega, kadar jih varuh zaradi kolizije ne more zastopati. Varuh mora v 15 dneh po svojem imenovanju napraviti inventar nedoletnikove imovine in ga v 30 dneh predložiti sirotinskemu sodniku. Inventar vsebuje tudi vse terjatve, ki bi jih varuh imel nasproti varovancu.

Le zorno sodišče ima pravico, dovoljevati prodajo imetja, najem posojil na vknjižbe in zastave, delitev imovine in sklepanje poravnjav.

Varuh mora na zahtevo sirotinskega sodnika položiti primerno kavcijo (čl. 380).

Upravljaati mora varovančevo premoženje skrbno kakor dober družinski oče in odgovarja za škodo zaradi prekršitve prevzetih dolžnosti (čl. 380). V dveh mesecih po končani varuški funkciji morata varuh in sovaruh položiti končni račun o svoji upravi. Sirotinski sodnik mora račun iz-

rečno odobriti, ako je pravilen in ni prigovorov (čl. 385). Pred odobritvijo končnega računa ne moreta varuh in varovanec sklepati pogodbe.

b) Emancipacija.

Glede emancipacije nedoletnih ni nobenih sprememb. Z 18. letom se nedoletnik lahko emancipira in s tem dobi pravno sposobnost za navadno upravo svoje imovine. Za vse drugo potrebuje privoljenja skrbnika in sirotinskega sodnika, odnosno zbornega sodišča, kadar gre za prodajo imovine, za najem posojil, za delitve in za poravnave. Italijansko pravo ne pozna institucije o spregledu starosti (§ 252 avstr. z.). Po dosedanjem zakonu je bila mogoča emancipacija le na predlog staršev ali družinskega sveta: novi zakon dovoljuje emancipacijo tudi brez pristanka staršev, kadar govore za to tehtni razlogi. O tem odloča sirotinski sodnik (čl. 389). Ženska postane emancipirana s poroko. Emancipirani nedoletnik sme trgovati po dosedanjem zakonu le z dovoljenjem očeta ali družinskega sveta, danim pred sirotinskim sodnikom in odobrenim od zbornega sodišča (čl. 9 trg. zak.). Odlok o emancipaciji in dovoljenju trgovanja nedol. trgovcu mora biti sodno objavljen in vpisan v zato določeni register pri zbornem sodišču. Pred objavo dovoljenja nedoletnik ne more pričeti trgovati, sicer so njegove trgovske obveze neveljavne; za prejete dajatve odgovarja le, kolikor bi bil z njimi obogatel (čl. 1504, 1507 civ. zak.). Nedoletnik, ki zlonamerno prikriva svoje nedoletno stanje, ne more izpodbijati ničnost svoje obveze: ali za dolžnost ni dovolj njegova izjava, da je polnoleten (čl. 1505 civ. zak.). Vse te določbe so ostale tudi v novem zakonu nespremenjene.

Le pravna sposobnost nedoletnega emancipiranega trgovca glede neomejenega objavljanja svojih poslov je bila s čl. 395 novega zakona razširjena tudi na izventrgovske pravne odnošaje. To z umestno motivacijo, da mora biti sposoben tudi za upravo izventrgovskih poslov, kdor je sposoben za trgovino.

XI.

Afiliacija.

Otroci izpod 18 let, neznanih roditeljev, ali nezakonski otroci, priznani samo od matere, ki so nesposobne za njih vzgojo, ali otroci, ki se nahajajo v kakem zavodu javne pomoči ali so od tega podpirani pri vzdrževanju in vzgoji, ali taki, ki so materialno ali moralno zapuščeni, so pod-

vrženi posebnim določbam XI. poglavja o varuštvu. Čl. 400 določa, da mora sirotinski sodnik poveriti zavodu varuštvo nad takimi otroki. Ali tudi ako ni bilo še varuštvo zavodu poverjeno, mu pripada po zakonu varuška oblast, dokler se ne imenuje poseben varuh. Isto velja, kadar je onemogočeno izvrševanje očetovske oblasti.

Tudi javna oblast lahko intervenira v korist nedoletnih, kadar so moralno ali materialno zapuščeni; kadar žive v nezdravih prostorih ali so prepuščeni v vzgojo osebam, katere radi brezbržnosti, nemoralnosti, neznanja ali drugih razlogov niso v stanu skrbeti za njih vzgojo. Javna oblast spravi otroka na varno, dokler se ne preskrbi dokončno za njegovo varstvo.

Ta določba je v skladu s smernicami, postavljenimi z zakonom z dne 24. decembra 1934 št. 2361 o varstvu materinstva in otroštva. Z njim so bila ustanovljena tako zvana „Opazovalna središča“ (Centri di osservazione), ki nadzorujejo in skrbijo za zanemarjeno deco. V parlamentarni komisiji so se javili glasovi proti sprejemu teh določb v drž. zakonik, češ da gre za institucije revolucije, ki so še vedno v spreminjanju in oblikovanju in da je bolje, da ostanejo pridržani specialni zakonodaji. Gre za omejitev družinskih pravic in za nastop države namesto staršev, ki nočejo, ne znajo ali ne morejo izvrševati svojih roditeljskih dolžnosti. Ali komisija je pristala na načrt z malimi spremembami prvotnega besedila.

S tem hoče država izvrševati ne le s pomočjo sodne, ampak tudi upravne oblasti svoj vpliv na vzgojo otrok, v interesu fizičnega in moralnega zdravja celega naroda.

Zavod javne pomoči ima pravico, izročiti nedoletnega otroka v oskrbo zaupni osebi. Po treh letih ta lahko zaprosi sodišče, da ji dovoli, da vzame otroka za svojega, da ga pridruži svoji družini (affiliazione). To pravico ima tudi, kdor za otroka skrbi, ne da bi mu bil od zavoda poverjen. Nearijec ne more vzeti za svojega arijskega otroka (čl. 402).

S tem je prešla v drž. zakon in bila pravno disciplinirana nova institucija, ki sliči posvojitvi (adopciji), ki pa ni adopcija. V parlamentarni komisiji je šlo za ime te nove pravne tvorbe, vzklike iz razmerja med tujo družino in nedoletnim otrokom, ki je v njej našel pribežališče in zaščito. Govorilo se je o „rodbinski zvezi“ (vincolo parentale), „pomocni zvezi“ (vincolo assistenziale), o „družinski vezi“ (vincolo familiare), o mali posvojitvi (piccola adozione), a zakonodavec ji je dal ime afiliacija, dobesedno prisinovitev, to je sprejem v družino ali p o d r u ž i n j e n j e.

Novi institut stremi za tem, da nadomesti naravno vez med roditelji in otroki, ki je bila pretrgana zaradi nepriзнanja naravnega otroka ali njegovega zanemarjenja s strani roditeljev, z novo vezjo, vzklilo iz stikov, ki izvirajo iz vzgajanja in vzdrževanja, iz sožitja in hvaležnosti. Tako posvojitev (adopcija) kakor sprejem v družino ali podružinjenje imata skupno materialno dejstvo vstopa tuje osebe v obiteljski krog. Ali dočim je glavna svrha posvojitve ohraniti kontinuiteto družine, s tem da se presadi vanjo tuja oseba v svojstvu otroka, ima nova institucija predvsem dobrodelen namen, da dá zapuščenim otrokom preskrbo in pomoč. Zato spada posvojitev v obiteljsko pravo, ker je v interesu družine, medtem ko spada podružinjenje, ki je v interesu javne oskrbe nedoletnih, med določbe o varuštvu. Iz različnih svrh izvirajo tudi različni pravni efekti; posvojitev je dovoljena le tam, kjer ni lastnih otrok, tujega otroka pa sme podružiniti tudi, kdor ima svoje otroke; tu ni starostnih mejá na strani podružinjenika, pač pa ne sme podružinjenec imeti nad 18 let, dočim je lahko posvojenec tudi polnoletna oseba. Posvojitev tvori trajno vez s pravico nasledstva, podružinjenje pa ne dá pravice do nasledstva, ampak le do medsebojnega vzdrževanja in preneha s smrtjo podružinjenika.

S tem institutom se je hotela onemogočiti špekulacija staršev, ki so zanemarjali otroka in ga pustili na breme drugih, dokler je bil nebogljen in neuporaben; zahtevali pa ga zase, ko je dorastel, ter hoteli plačilo za delo, ki ga je otrok opravljal v hiši svojega dobrotnika.

Čl. 405 vsebuje pogoje podružinjenja. Kdor nima pogojev za varuha, ne more pridružiti svoji družini tujih otrok. Oblastvo, ki izreka podružinjenje, lahko dá otroku podružinjenikov priimek, če ta to želi; pri zakonskem otroku ali naravnem priznanem otroku se novi priimek pridruži prejšnjemu priimku. Odlok mora biti po zbornem sodišču odobren in vpisan v matične knjige.

Podružinjenik dobi očetovski oblasti enake pravice; vzdržuje in vzgaja podružinjenca kot lastnega otroka, upravlja njegovo imovino in mora kakor varuh napraviti imovinski inventar. Med podružinjencem in podružinjenikom je poroka mogoča, ali z njo preneha prejšnje razmerje (čl. 405). Sirotinski sodnik lahko prekliče podružinjenje na zahtevo podružinjenika, ako ne more več skrbeti za vzdrževanje ali ako je podružinjenec zablodil na kriva pota. Preklic se izreče pri težkih razlogih tudi na zahtevo

polnoletnega podružinjenca, ali na zahtevo zavoda za javno pomoč.

Sodnik proglasi podružinjenje za ugaslo (čl. 407), kadar roditelj znova doseže očetovsko oblast, ki jo je bil izgubil. Kadar roditelj legitimira ali prizna svojega nezakonskega od druge osebe podružinjenega otroka, odloča sirotinski sodnik, ali naj pridružinjenje ugasne ali ostane.

Odlok o preklicu odnosno ugasnitvi mora biti odobren po zbornem sodišču.

XII.

Preklic in delni preklic.

Čl. 409 določa, da se mora preklicati polnoletna ali ne-doletna emancipirana oseba, ki je umobolna. Delno pa se prekličejo (inabilità) (čl. 410) šibki na umu ter zapravljivci in oni, ki se vdajajo alkoholu in drugim mamilnim strupom in spravljajo v gospodarsko pogibelj sebe in družino. Isto velja za gluhoneme in slepce od rojstva, ki niso bili deležni primerne vzgoje in ki so nesposobni za upravljanje imovine. Dosedanji zakon (čl. 340) je smatral od rojstva gluhoneme in slepe že samo ob sebi za delno preklicane; moglo jih je pa proglasiti za sposobne sodišče. Novi zakon je presumpcijo okrenil, upoštevajoč napredke, ki jih je na tem polju storila izobrazba gluhonemih in slepih v zadnjih 70 letih.

Mladoletniki se ne morejo preklicati kakor v zadnjem letu pred polnoletnostjo, s katero stopi preklic v veljavo. Aktivno legitimirani, da zahtevajo preklic, so: soprog, sorodniki do četrte stopnje, svaštvo do druge stopnje, varuh, skrbnik in državni pravdnik. Preklic ni mogoč, ne da bi bil osebno zaslišan, kdor ima biti preklican (čl. 414). Definitivno pridržanje preklicanih v umobolnici ali v sanatorijih more izreči le zborna sodišče. Sodba o preklicu se vpiše v zato določeni register, zabeleži v matici stanovskega urada in objavi v službenih novinah. Nikdo ni primoran, biti za varuha ali skrbnika preklicanih več ko 10 let, razen soproga, staršev in otrok.

Enostranski pravni čini umobolnih nepreklicanih (čl. 422) so veljavni; morejo se pa razveljaviti na zahtevo prizadtega ali njegovih dedičev, ako so imeli za posledico težko oškodovanje. Pogodba se pa razveljavi le tedaj, ako izhaja iz škode, ki jo je umobolni utrpel, ali iz vrste pogodbe ali na kak drug način slaba vera drugega pogodnika (čl. 422). Zakon iz leta 1865. je videl (čl. 336) le v težki škodi predmnevo za slabo vero. Izpodbijalna pravica zastara v 5 letih.

XIII.

Vzdrževanje.

Posebno poglavje je posvečeno alimentom. Določbe, ki so bile doslej raztresene po celem zakonu, so bile spojene v organično celoto in popolnjene. Te določbe so v Italiji posebne važnosti, ker izvira iz dolžnosti vzdrževanja tudi dolžnost plačevanja bolniških in umobolniških stroškov.

Dolžnost vzdrževanja kake osebe zadeva po vrsti (čl. 427):

1) soproga ali soprogo; 2) zakonske ali pozakonjene otroke in njih potomce; 3) roditelje in njih bližnje starše; 4) zeta in nevesto; 5) tasta in taščo; 6) brate in sestre, vštévši polbrate in polsestre.

Čl. 427 se nanaša na zakonske sorodnike, tako da obveze iz adoptivnega in krvnega sorodstva niso tu zapopadene. Postavila se je obveza svaštva pred obvezo sorodstva med brati in sestrami iz vidika družinske povezanosti in sožitja, ki tvori tesnejšo družinsko vez nego sorodstvo med brati in sestrami, posebno ker žive narazen. Preneha pa obveza, ki izvira iz svaštva, kadar se poroči oseba, ki je imela pravico do vzdrževanja, ali kadar umre sopro, od katerega svaštvo poteka, in njegovi otroci.

Nezakonski otrok je dolžan vzdrževati roditelja, ki ga je priznal; pred njim so pa k temu obvezani roditeljevi starši ali predniki.

Ravno tako mora roditelj preživljati nezakonskega otroka in njegove zakonske potomce; njegova obveza pride na vrsto po obvezi upravičenčevih nezakonskih otrok.

Roditelj je obvezan dajati, kar je nujno potrebno za vzdrževanje nezakonskim otrokom svojega zakonskega ali nezakonskega otroka.

Posvojitelj mora vzdrževati posvojenca poprej nego njegovi zakonski ali nezakonski roditelji; posvojenec mora preživljati posvojitelja.

Obdarovanec je dolžan pred vsakim drugim preživljati darovalca (čl. 431), izvemši pri ženitovanjskih darovnicah ali poplačilnih daritvah.

Mera preživljanja se ravna po socialnem položaju upravičenca glede na imovinsko stanje obvezanca. Le med brati in sestrami velja načelo, da vsebuje vzdrževanje le nujno potrebo preživljanja, ki se razteza pri nedoletnih pod 18. letom tudi na vzgojo in pouk.

Več oseb, obvezanih v istem vrstnem redu, prispeva sorazmerno svoji imovini. Če bi pa te ne zmogle bremena, se pokliče na pomoč prihodnja vrsta obvezancev.

Tako je hotel zakonodavec še enkrat poudariti večjo družinsko solidarnost, posebno s tem, da je raztegnil pravico do vzdrževanja tudi na brate in sestre, ne glede na to, ali njih potreba izvira iz telesne ali duhovne hibe ali iz drugega njim nepripisljivega vzroka, kakor je določal dosedanji zakon v čl. 141. Pravica do alimentov pa je bila priznana le onim, ki so v potrebi in ki ne zmorejo sami sebe preživljati. To ustreza bolj čutu pravičnosti, sili človeka k delu in ga odvraca od špekulacije, da bi živel na tuje breme.

*

Zadnje XIV. poglavje vsebuje glavne določbe o poslih civilnega stanovskega urada. V vsaki občini posluje tak urad. Akti in registri so javni. Potrdila in izpiski so polnodokazni in njih dokazna moč se dá ovreči le s sodbo o krivem vpisu. Pri uničenju registrov je mogoče dokazati rojstvo in smrt z vsakim dokaznim sredstvom. Popravki in zaznambe so dovoljeni le, ako so v zakonu predvideni ali jih ukaže zborna sodišče. Sodbe glede popravkov veljajo le nasproti osebam, ki so se udeležile pravnega spora ali ki so vsaj bile pravilno v spor poklicane.

*

To so bistvene določbe prve knjige novega italijanskega državlanskega zakona. V splošnem se naslanjajo sicer na zakon iz leta 1865., prepojene pa so z novim duhom. Ta se odraža v socialni solidarnosti, v varstvu družine in rase, v vplivu države na vzgojo in zaščito otrok, z izločitvijo staršev, ki zanemarjajo svoje dolžnosti in v sprejemu konfesionalnega principa v poročno pravo.

Pri vsem tem je zakonodavec znal ohraniti srednjo pot in vplesti nove principe v staro tkivo s tako tehnično spretnostjo, da je odkrhal na zunaj novemu zakonu vsako revolucionarno ost, ne da bi bilo zato bistvo trpelo pod obliko.

Novi kazenskoopravni predpisi o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije.

Dr. Metod Dolenc.

I. Po predlogu ministra za socialno politiko dr. G. Žerjava je bil na podlagi čl. 50. Vidovd. ustave 30. decembra 1920 izdan „Zakon o pobijanju draginje življenjskih potrebščin in brezvestne špekulacije“. Prav za prav je bila to od zakonodajnega odbora narodne skupščine razširjena redakcija uredbe, ki je izšla o istem predmetu 27. junija 1921 na pobudo ministra dr. V. Kukovca. Navedeni zakon je obveljal tudi še po uveljavljenju kazenskega zakonika z dne 27. januarja 1929 in se je v praksi prilično dostikrat uporabljal. Glavni njegov cilj se spozna iz naslova, povod pa je dala divja špekulacija, ki se je polastila zlasti trgovanja z življenjskimi potrebščinami v gospodarski krizi, nastopivši prva leta po končani svetovni vojni. Bogati so hoteli postati še bogatejši, to pa — na račun tistih, ki so bili itak reveži.

Letos pa, ko se je vnela nova vojna v Srednji Evropi, se pojavljajo pri izvestnih ljudeh zopet skomine, da bi izkoristili preteče gospodarske težave; zato je ministrski svet po predlogu ministra za socialno politiko dr. Sr. Budisavljevića na podlagi § 113 finančnega zakona za l. 1939/40 predpisal novo „uredbo o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije“ (—dodatek „življenjskih potrebščin“ je izpal! —) z dne 20. septembra 1939. Citirani § 113 dovoljuje, da ministrski svet izdaja uredbe z zakonito močjo v svrhu, da se uravnavajo in olajšajo gospodarske prilike. Njena veljavnost je odrejena z dnem razglasitve v Sl. N., t. j. 25. septembra 1939. Vse, kar ni v soglasju s predpisi predmetne uredbe, je z omenjenim dnem izgubilo svojo veljavnost. Le za Hrvatsko se to prereka, ker ima sedaj svojo posebno socialno zakonodajo.

Ta uredba je dobila v primeri s prejšnjim zakonom nekoliko novih določb, nekatere prejšnje pa so bile spremenjene. Naj si te nove določbe pobliže ogledamo pod vidikom ostalih predpisov kazenskoopravne zakonodaje.

II. Zakon z dne 30. decembra 1920, ki se imenuje po svojem avtorju v praksi „lex Žerjava“ (l. Žer.), je bil izdan časovno pred, danes veljajoča uredba, ki jo hočemo imenovati lex Budisavljević (l. Bud.), pa po razglasitvi za vso državo veljajočega kz. in kp. To ni brez po-

mena: Obe, l. Žer. in l. Bud., spadata v vrsto kazenskopравnih zakonov; saj je v obeh dosti kazenskopравnih sankcij. Kot takšna pa sta po terminologiji našega § 13 kz., „posebna zakona“, po terminologiji v teoriji „stranska zakona“. Spričo tega je nujna potreba, da določimo, kateri predpisi iz občega dela kz. naj veljajo za uporabo določb l. Bud. Po besedilu § 13 kz. se predpisi iz občega dela kz. nanjo ne bi smeli uporabljati. Tudi v uvodnem zakonu h kz. in kp. z dne 16. februarja 1929 ne najdemo nobene določbe, ki bi kazala na možnost, točno določiti po vsebini in obsegu, kateri predpisi občega značaja naj se uporabljajo za to odredbo. Čl. 6, odst. 2. ukz., je kot argumentum a contrario potrditev našega nazora. To bi pa bilo sedaj, po izdaji kz., raz stališče zakonodajne tehnike pač na mestu, dočim ob izdaji l. Žer. to še niti mogoče ni bilo.

Kajpada vsebuje l. Bud., ker se je držala kolikor mogoče institucij l. Žer., nekatere določbe, ki se ne dajo drugače razumeti nego samo po pravilih občega dela kz.: druge pa segajo precej preko le-teh. Samo s pomočjo občega dela kz. se dajo n. pr. razbrati pojmi: „kazen zapora“, „denarna kazen“, „povratek“, „zastaranje kaznivosti“, pa tudi „izvršljivost kazni“. Pojemovno različno kot v občem delu kz. pa so uporabljene institucije ali odredbe „prestopok, prekršek“, „pogojna kazen“ (ne: obsodba!), „zaplenitev“ in „odvzem“ blaga. Mnogo institucij, ki jih praktično sodstvo mora imeti, pa niti v l. Žer., niti v l. Bud. ni definiranih, so pa brez dvoma zamišljene kot naprave vedno enotnega značaja. Semkaj spada n. pr. dejstvo krivde, ki naj bi bilo izraženo v izvestnih oblikah, namreč naklepa, namere ali malomarnosti, ali pa je po pravilih kz. ni.

Iz postopnika za kazenske stvari imamo izraze za službene posle sodišč, ki se takisto ne opredeljujejo, pač pa kot znani predpostavljajo, n. pr. „predhodne poizvedbe“ (? petrefakt iz avstrijskega kpr.), preiskavanje, raspravljanje, sojenje, priziv zoper sodbe i. dr. Kje je ključ, da rešimo vprašanje, po katerih določbah splošnega značaja naj se presoja vse to, kar smo ravnokar navajali?

Odgovor na to more biti le ta, da naj se presojajo prav vsa vprašanja, bilo iz materialnega, bilo iz formalnega kazenskega prava, po občih predpisih kz., čeprav odreja njegov § 13 — nasprotno, toda iz vzeta so tista, za katera „posebni zakon“ (tu l. Bud.) sam odreja nekaj drugega. To se mora nujno sklepati iz določbe § 1 kp. Ta pravi, da se sme za kazniva dejanja po občem kazen-

skem zakoniku kakor tudi po posebnih zakonih izreči kazen samo po pristojnem sodišču na podlagi sodnega postopka, uvedenega in izvedenega po kp. Ker pa kp. upošteva vse institucije brez izjeme samo tako, kakor so v občem delu kz. označene, more biti logični sklep samo ta: Kar se sodi pred rednimi sodišči, vse to mora biti presojevano po pravih občega dela kz., razen če obstojajo v konkretnem primeru posebni predpisi posebnega (stranskega) zakona v smislu § 13 kz.

Poglejmo, kaj naj velja v l. Bud. za institucije iz občega dela kz.; kaj je v njej na poseben način urejeno; slednjič, kaj je po njej od uporabe izrečno ali morda le natihoma izključeno.

III. Razdelitev kaznivih dejanj na prestopke in prekrške je podlaga za določitev pristojnosti. Toda ta opredelitev v l. Bud. ni popolnoma taka kot v ostalem kazenskem pravu. V le-tem so prestopki kazniva dejanja, za katera je zagrožena kazen strogega zapor ali denarne kazni, a od njih spadajo v pristojnost okrajnih sodišč kazniva dejanja z zagroženimi kaznimi do 1 leta na prostosti (plus morda še denarna kazen); pred okrajna sodišča pa spadajo kot prekrški pri nas tista kazniva dejanja, za katera je zagrožena kazen zapor od 1 dne do 1 meseca (plus morda še denarna kazen). Lex Bud. pa se je poslužila kot glavnih kazni na prostosti samo zapor in pa denarne kazni ter odredila, da so prekrški tista dejanja, za katera je predpisana kazen zapor do 50 dni in denarna kazen do 5000 din; ti prekrški pa ne spadajo pred okrajna sodišča, ampak pred obča upravna oblastva prve stopnje. Vsa ostala kazniva dejanja, ki so prestopki, pa so po l. Bud. glede kompetence za pripravljeno postopanje drugače urejena nego prestopki po kz.; pripravljeno postopanje naj spada pred obča upravna oblastvo prve stopnje, sodijo pa naj okrajna sodišča.

Ker ne navaja l. Bud. pri nobeni kazni najmanjšnine, nastane vprašanje, ali sme sodnik za prestopke po tej uredbi izreči brez uporabe kakšnih olajšujočih okoliščin kazen zapor **izpod** enega tedna, odnosno denarno kazen **izpod** 25 din (gl. §§ 39, 42 kz.). Na prvi mah bi rekli, da kazenske določbe l. Bud. slone na določbah občega dela kz.; torej naj se uporabljajo v tem pogledu predpisi §§ 71 našl. kz. V resnici pa ne smemo prezreti: na eni strani, da prinaša l. Bud. glede izrekanja zaporne kazni vendar tudi

svoje posebne predpise (pogojnih kazni ni, zaporne kazni se ne smejo nikdar spremeniti v denarne; denarne kazni pa se smejo samo ob neizterljivosti spremeniti v zapor), na drugi strani pa, da zagroža l. Bud. brez izjeme kumulativno kazen na prostosti in v denarju, da pa te kumulativne kazni obravnava pri prestopkih kakor tudi pri prekrških popolnoma enako. Ko pa za prekrške, ki pridejo pred upravna oblastva, določbe §§ 39 in 42 kp. ne morejo veljati, moramo reči, da te veljavnosti zakonodavec ni predvideval. Zato pravimo, da sme sodišče iti pod najmanjšnino, tudi če ni olajšilnih okolišnosti. Ta solucija ustreza tudi splošnemu načelu „in dubio mitius“, če bi ostalo še kaj dvoma o tem; saj je naše tolmačenje milejše. Sklicevanje na analogijo z določbami v kz. po samem § 1 kz., ni dopustno, ker gre vprav za vprašanje, kako se naj kazni izrekajo.

Izpod enega celega dne zavora pa sodnik ne sme izreči. Saj l. Bud. govori vedno le o dnevih, a ne tudi o delih dni; pa tudi predpisi za izvrševanje kazni na prostosti ne dovoljujejo kaznovanja v smislu stare avstrijske prakse (§ 260 avstr. kz.) po urah.

IV. Pravilo, da se kaznuje samo, če je krivda obdolžencu od obtožitelja dokazana, je bilo v uredbi „lex Kukovec“ še polno upoštevano. V l. Žer. se je toliko premaknilo, da je jamčil lastnik podjetja za denarne kazni, na katere je bil obsojen zastopnik ali uslužbenec podjetja radi kaznivih dejanj iz tega zakona, solidarno z obsojencem. Po l. Bud. pa je pravilo, da se ne kaznuje, če ni krivde, ostalo le še načeloma v veljavnosti. Dobilo je namreč več izjem: Fizična oseba kot lastnik podjetja (obrata) odgovarja (torej se kaznuje po predpisih tega posebnega zakona!), če ne dokaže, da je storil dejanje iz l. Bud. njegov nameščenec brez njegove vednosti ali naknadne odobritve. Dokazno breme je obrnjeno! Če tega ne dokaže, odgovarja vendarle sam, čeprav brez krivde; ta se presumira. Če to dokaže, odgovarja sicer neposredni storilec sam v pogledu kazni na prostosti in v denarju, ali za kazen v denarju, ki se vedno izreče, jamči solidarno lastnik podjetja, tudi če se mu je omenjeni dokaz posrečil in če denarna kazen pri nameščencu ni neizterljiva.

Pri pravni osebi odgovarja vodja poslov, če ne dokaže, da je bilo dejanje storjeno brez njegove vednosti. Če to dokaže, odgovarja pravi storilec. Če tega dokaza ne doprinese, odgovarja vodja poslov sam; to se pravi, on bo kaznovan, ker ni dokazal, kar se zahteva. Pa tudi, če se ka-

znuje pravi storilec, ne jamči za kazen v denarju vodja poslov, ampak pravna oseba solidarno z obsojencem, ne da bi se šele postavljalo vprašanje o izterljivosti ali neizterljivosti.

V. Kakor rečeno, razen ravnokar obravnavanih izjem, velja načelo krivde kot pogoja za kaznivost. Da mora biti storilec vračunljiva oseba, je jasno. Ni pa tako jasno, kako se naj postopa pri zmanjšani vračunljivosti. O tem spregovorimo še zdolej v poglavju o odmeri kazni.

O krivdnih oblikah ni niti v l. Žer. niti v l. Bud. naravnost nobenega govora. To vprašanje pa je zelo važno.

Predvsem ugotavljamo, da so vsi delikti, ki se sodijo iz l. Bud. po rednih sodiščih, vseskozi takšni, da se preganjajo po službeni dolžnosti, čeprav naj se prijave o deliktih ne vlagajo neposredno pri sodiščih ali državnih tožilstvih. Te prijave niso predlogi oškodovancev (§ 85 kz.), niti ne zasebne tožbe (§ 86 kz.). Če tega zakon izrečno ne predpisuje, tudi veljati ne sme!

Vsi delikti, ki spadajo „glede sojenja“ pred redna sodišča, namreč po čl. 2, 3, 5, 7, 9, 11 l. Bud., so prestopki. Po splošnih načelih kz. se kaznuje malomarnost pri prestopkih edino le, če je ta krivdna oblika v dejanskem stanju delikta izrečno kot pogoj kaznivosti ustanovljena. Takisto se poskus dejanja, ki je le prestop, kaznuje samo tedaj, če je to izrečno za dejanski stan navedeno. Takšne navedbe pa, bilo o malomarnosti storilca, bilo o poskusu dejanja, ne najdemo niti v l. Žer. niti v l. Bud. Torej se delikti iz l. Bud. ob poskusu ne kaznujejo: takisto ne, če so iz malomarnosti storjeni: Tako moramo sklepati spričo naših gorejšnjih izvajanj, da velja in casibus non exceptis — praviloma obči del kz.

Resnica pa je, da so nekatera kazniva dejanja v l. Bud. po svojem dejanskem stanju v pogledu uspevka zenačena z drugimi, pri katerih mora priti do izvršitve uspevka, dasi še niso uspevka dosegla. Tu moramo misliti, da je zakonodavec pripravljala dejanja kriminiziral in penaliziral kot delicta sui generis (§ 33 kz.) N. pr. kopičenje čl. 2, odst. 2) se pričinja zadosti časa prej, nego je prišlo do takšne zaloge, ki daje nesorazmerno visoke gospodarske dobičke. Postopek, ki povzroča povišanje cen, ni enkratno dejanje, ampak veriga dejanj, ki segajo v pretekli čas, ko se je povišanje kot uspevek začelo (čl. 2, odst. 3.). Dogovarjanje cen se prične že prej in traja več časa pred sklepom pogodbe (čl. 3, odst. 1.). V vseh teh in še drugih primerih gre za delovanje storilca,

ki še ne dosega nameravanega uspevka, pa je vendarle kaznivo, seveda kot *delictum sui generis*: Priprava je že izvršen dejanski stan.

Ugotovili smo, da je samo naklep (*dolus*) osnovna krivdna oblika, ki se sme kaznovati pri storilcu, če ne spada pod izjemne primere čl. 15, o katerih je bilo pod IV. že govora. Tudi to, da predpisuje l. Bud. v čl. 14 posebno sankcijo za povratak k prestopku po čl. 2 do 9, kaže jasno, da gre pri vseh teh deliktih za določno obliko storitve, saj povratak h kulpoznemu deliktu idejno v našem kazenskem pravu ni mogoč. Izostal je dostavek o povratku pri prestopku po čl. 11 (povišanje najemnine) le zato, ker tu ne gre za blago, ki bi moglo zapasti. V nekaterih primerih po čl. 2 do 9 pa je dejanski stan opisan s finalnimi stavki, v katerih tiči pravi značaj storitve in brez katerega ni kaznivosti. V teh primerih moramo v smislu terminologije kz. govoriti, da postavlja zakonodavec zahtevo, da vključuje naklep namero, ali pa kaznivosti ni. Takšen primer vidimo v čl. 2, šte. 2.: Kopičevanje se mora izvajati zato, da bi se življenjske potrebščine vzele iz prometa in s tem povečala njihova cena.* Kdor kopiči zaskrbljen, da bi njegovi rodbini zmanjkalo živeža, ni kazniv. Omejevanje proizvodnje, sploh vsi „postopki“ (zelo ohlapno!) v čl. 2, odst. 3., se morajo vršiti v nameri, da se neopravičeno povišajo cene; če se to zgodi n. pr. le zbog nedostajanja surovin in pod., ni kaznivosti. Po čl. 3 je le tista preprodaja kriminalizirana, ki se izvaja v nameri podraženja blaga. V čl. 5, odst. 1., moramo celó po samem tolmačenju *rationis legis* ugotoviti, da gre za dogovarjanje v i š j i h cen, ne pa pravih ali še nižjih, nego bi bile trgovsko upravičene (čl. 8).

VI. Kdo je kazniv in kako, o tem l. Bud. v pogledu na problem o s e b n e o d g o v o r n o s t i ne govori. Z ozirom na naša izvajanja o pomenu § 1 kp. za določitev obvezne uporabe splošnih predpisov (zg. II) moramo priti do sledečih sklepov: Otroci (§ 14, št. 1 kz.) tudi po l. Bud. niso kaznivi, pač pa mlajši maloletniki. V dobi starosti od dovršenega 14. do dovršenega 17. leta se že lahko pripeti, da se

* Po oddaji rokopisa je izšlo „Navodilo glede kopičenja blaga po uredbi o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije“ iz ministrstva za trgovino in industrijo in pa za socialno politiko in narodno zdravje z dne 12. okt. 1939. To se z našimi izvajanjem krije. Minister za socialno politiko pa je izdal posebno pojasnilo z dne 11. okt. 1939, zakaj so bila zdravila v lekarnah izvzeta od uporabe predpisov uredbe z dne 20. sept. 1939. Besedilo obeh je tiskano v Sl. L. kos 87. z dne 1. novembra 1939. Pis.

greši zoper predpise tega zakona. Kako naj se takšni mlajši maloletniki v teh primerih kaznujejo?

L. Bud. misli očitno samo na tiste osebe, ki so kot odrasle kaznive. Na mlajše maloletnike ni mislila, sicer ne bi izrekla v čl. 25, da prenehajo veljati „vsi ostali predpisi, ki določbam te uredbe nasprotujejo“. To bi ne bila samo derogacija, ampak specialno negacija tiste odgovornosti mlajših maloletnikov, ki je usvojena generalno v sodobnem kazenskem pravu vse Evrope. Namena, ukiniti predpise glede odgovornosti mlajših maloletnikov, zakonodavec ni imel, niti ne bi mogel resno imeti.

Če je določil, da se zaporne kazni, izrečene po tej uredbi, ne morejo (prav: ne smejo!) spremeniti v denarne; če je odredil, da se ne morejo izrekati pogojne kazni, vse to ne daje možnosti, da bi zakonodavcu imputirali, naj se ti predpisi uporabljajo tudi pri mlajših maloletnikih. Prava rešitev problema more biti samo ta, da naj se določa osebna odgovornost mlajših maloletnikov po določbah §§ 26 do 28 kz., pokorijo naj se pa po določbah § 433 nasl. kp. Po vsem tem, pa sploh ne pride do izrekanja kazni niti na prostosti niti v denarju, torej tudi ne do vprašanja o dopustnosti pogojne „kazni“. Pač pa ni zapreke, da se odredi zoper mlajšega maloletnika odpust na preskušnjo v smislu § 433 kp., seveda kot vzgojna odredba.

VII. O o č u v a l n i h odredbah l. Bud. izrečno ne govori. Pač pa se omenja v čl. 13 „prepoved poslovanja, začasno ali za vselej“; v čl. 14, odst. 1., „začasno zaplenitev blaga“, v čl. 14, odst. 2., „odvzem blaga“, ki je lahko fakultativen ali obligatoren. Po namerah zakonodavca treba soditi, da gre v prvem primeru za preparatorični čin v pripravljalnem postopku; zanj postavlja normo, da ga izvršuje obče upravno oblastvo prve stopnje ali drž. krajevna policija v svojem področju; upravičenost tega čina pa presoja, v vsakem primeru, tudi če gre za prekrške, na pritožbo okrajno sodišče. V ostalih dveh primerih pa gre za očevalne odredbe, toda z razlikami od kz. glede pogojev odredbe, kolikor so v l. Bud. navedene. V ostalem pa veljajo predpisi §§ 58, 59 kz. Zlasti naj se pokaže, da se po l. Bud. skupiček za vzeto blago ne steka v fond po § 42 kz. in pa, da ni treba, da bi bilo blago last storilca. Smatramo, da so očevalne odredbe po §§ 52 do 57 kz. tudi glede prestopkov iz l. Bud. in thesi uporabne, vendar malo praktične. Očevalna odredba po § 51 kz. ne prihaja v poštev.

VIII. Nikjer ni l. Bud. odredila, kaj naj velja za s t e k več kazenskih zakonov in kaznivih dejanj. Ali naj velja po-

glavje V. kz.? Vemo, da za tiskovne delikte in za prekrške to poglavje ne velja, če konkurirajo ta dejanja z onimi po kz. (Ne navajamo pobliže izjem v pogledu predpisov o steku za kazniva dejanja iz zakona o pobijanju zlorab uradne oblasti z dne 3. aprila 1929). Točno in jasno pa je odredila l. Bud. da so prekrški, ki jih je sama ustanovila, sploh izločeni iz sodnega kazenskega postopka (razen male, že zgoraj pod VII. omenjene izjeme). Quid iuris? Ali naj se obdolženec, ki ima hkrati na vesti zločinstvo po kz. in prestopok po l. Bud., sodi za oba delikta po okrožnem sodišču, ali naj se sodi zločinstvo po okrožnem, omenjeni prestopok pa neposredno po okrajnem sodišču?

Predvsem smatramo: Če konkurirajo samo prestopki iz l. Bud. medsebojno, veljajo za ta primer predpisi poglavja V. kz.; vse sojenje se vrši pri istem okrajnem sodišču. Če konkurirajo prestopki iz l. Bud. s prestopki po kz., ki spadajo pred okrajno sodišče, prav tako. Če konkurirajo prestopki po l. Bud. s prekrški po l. Bud. (v Sloveniji tudi če konkurirajo prekrški po kz. s prekrški po l. Bud.), se morajo prekrški po l. Bud. preodkazati omenjenemu upravnemu oblastvu. Za stek med zločinstvi (po kz.) in prestopki po l. Bud. pa je rešitev našega vprašanja odvisna od predvprašanja, ali naj velja postopek za prestopke iz l. Bud. za čisto poseben postopek. Morda poreče kdo, da je temu tako, češ, „predhodne“ poizvedbe vodi vedno politično, ne pa sodno oblastvo; pa tudi prepoved pogojne kazni in zabrana spremenitve zaporne v denarno kazen naj bi kazala na to, da je postopek posebnovrsten. Ti pomisleki pa se dajo kaj lahko razpršiti. Tudi po „predhodnih poizvedbah“ upravnega oblastva bo moralo tu pa tam sodišče po potrebi izvršiti še kakšne poizvedbe, ali pa sploh soditi ne bo moglo. Oba druga pomisleka imata pa le vrednost posebne vrste določitve odmere kazni. Takšne posebne vrste odmere poznamo celo v samem kz. (n. pr. § 106., odst. 2., § 141, odst. 4). Torej ne more biti nedopustno, da se vrši sojenje za delikte izven l. Bud. skupno z onimi iz kz., seveda bo moralo državno tožilstvo v konkretnem primeru, ko pride do glavne razprave, vložiti tudi radi prestopka po l. Bud. obtožnico. Tu naj glede odmere kazni v takšnih primerih pripomnimo, da pri steku deliktov iz kz. in iz l. Bud. pride lahko do tega, da bi sodišče za dejanje iz kz. smelo in hotelo uporabiti določbe o pogojni obsodbi, za delikt po l. Bud. pa bi jih ne smelo uporabiti (čl. 17.). Mislimo, da bi se smelo in dalo v takšnih primerih postopanje „iz tehtnih razlogov“ po § 22 kp. raz-

družiti. Če pa bi se to pred glavno razpravo ne bilo izvedlo, moralo bi sodišče smatrati, da celotna, po asperacij-skem načelu (§ 62 kz.) določena kazen onemogočuje, da bi bila obsodba izrečena pogojno.

IX. Odmera kazni spada med vprašanja, ki jih obravnava obči del kz., pa se je niti l. Žer. niti l. Bud. ne dotikata na splošno, le l. Žer. je ustanovila eno, l. Bud. pa dve izjemi (prepoved spremembe zaporne kazni v denarno in pa zabrano „pogojne kazni“.) (Določbe o poostritvi pri povratku, kolikor bi spadale v okvir tega problema, smo že uvrstili med izvajanja o očuvalnih odredbah.)

Po naših izvajanjih pod II. moramo dosledno svoje mnenje v tem smislu izreči, da se kazni po l. Bud. odmerjajo po predpisih VIII. poglavja kz., kolikor ni v l. Bud. nekaj posebnega določeno. Torej velja v § 70 kz. kar na splošno: predpisi § 71 kz. pa veljajo le tako, da se morajo kazni po l. Bud. izrekati v obeh vrstah, v zaporu in v denarju, hkrati, ker se zapor ne sme spremeniti v denarno kazen. Tudi § 72 kz. je le deloma uporaben. Mogoče je, da pride pri prestopkih po l. Bud. do omilitve po svobodni oceni. Saj se lahko pripeti, da treba označiti storilca za osebo zmanjšane vračunljivosti (§ 22 kz.), ali pa, da gre za dejanje v skrajni sili (§ 25 kz.); poslednje se da v praksi pač le težko zamisliti. V teh primerih (— pa tudi še v primeru § 21 kz. —) se bo smelo ozirati v splošnem na potrebnost milejše kazni po smislu § 72 kz., ne bo se pa smela kazen na prostosti spremeniti v denarno kazen. Določbe §§ 73 do 75 kz. ne morejo priti v poštev.

Za presojo, ali gre za povratek splošne narave ali za posebej kvalificirani povratek, morajo obveljati predpisi § 76 kz. Po drugem odstavku tega § se zahteva istovrstnost (ne: sorodnost, gl. izvirnikovo besedilo!) nagibov, ki so bili ugotovljeni pri prejšnjem dejanju. Vsi delikti iz l. Bud. pa a priori medsebojno niso istovrstni. Ta moment bo moralo sodišče po danih razmerah posebej ugotoviti. Če pa pride do uporabe določb o kvalificiranem povratku pri prestopku po l. Bud., je glede kazni na prostosti mogoče, da se izreče kazen v dvakrat večjem znesku, kot je predpisana. Torej pride lahko do izreka kazni zavora do dveh let, ne da bi bila pristojnost okrajnega sodišča tangirana (gl. § 9 novel. kp.). Ker so kazni v denarju vseskozi maksimirane, more priti pri pravem, kvalificiranem povratku do dvakratnega zneska največnine.

Možnost uporabe § 45 kz. (supletorna denarna kazen radi koristoljubja) je a priori izključena, ker ni v l. Bud. v nobenem primeru zagrožena kazen strogega zavora. Izrek stranske kazni izgube častnih pravic v l. Bud. ni nikjer predviden; zato po § 46 kz. za prestopke iz l. Bud. ni dopusten. To je raz kriminalnopolitično stališče zelo obžalovati! Izguba državne ali druge javne službe je posledica obsodbe kot takšne (§ 49 kz.), toda za prestopke po l. Bud. se mora izreči le, če se glasi kazen zavora dejansko za eno leto. Pri krajših kaznih zavora je sploh izključena (§ 49, odst. 2., kz.), četudi bi se izkazalo, da je obsojenec nevreden službe.

Objava pravnomočne sodbe kot dopolnilo h kazni se mora v vsakem primeru, ki se sodi po l. Bud., obligatorno izvršiti (čl. 20.).

X. O z a s t a r a n j u l. Kuk. sploh ni imela nobene določbe, l. Žer. je odredila, da zastara kaznivost dejanj po tem zakonu v 1 letu od dne dejanja, l. Bud. pa je vzela rok za zastaranje kaznivosti prestopkov po kz., namreč 2 leti, za začetek toka roka pa „dan prestopka“; jasno, da gre tu za zastaranje državne pravice pregona. Izključeno pa je po l. Bud. zastaranje „izvršnosti“ kazni, torej pravica države do izvršitve kazni. Misliti moramo, da velja za dan prestopka tisti dan, ko je dejanje po smislu dejanskega stanu završeno, kar seveda ni pri vseh deliktih po l. Bud. vedno enako.

Določbe o prekinitvi zastaranja iz § 79 kz. moramo smatrati za obvezne tudi po l. Bud.; to enako glede a b s o l u t n e g a zastaranja (§ 79, odst. 3 kz.). Dvom o njih veljavnosti bi se moral rešiti tako, da obvelja odredba, da po preteku dvakratne dobe zastaranja ($2 \times 2 = 4$ leta) pravica pregona prestane, kot milejša. Pravica do izvršitve kazni za delikte iz l. Bud. pa ostane brez konca in kraja, kakor je bilo to po avstr. pravu odrejeno. Zastaranje očuvalnih odredb je nemogoče, ker velja v tem pogledu splošna prepoved, da izvršnost kazni ne zastara, a l. Bud. v čl. 13. in 14. očitno ne dela nobene razlike med kaznimi in očuvalnimi odredbami.

XI. O p o v r n i t v i pravic in o izbrisu obsodbe (rehabilitacija) v l. Bud. ni govora. Dasi bi po izvajanjih zgoraj pod II. morali reči, da vprav zaradi tega ostane pri uporabi določb § 90. kz., zlasti ker gre za milejše stališče, nego bi brez takšne uporabe nastopilo, treba vendar pokazati na to, da določbe o povrnitvi pravic po

odst. 1. § 90 kz. faktično ne morejo biti uporabljane, ker do izgube častnih pravic po l. Bud. sploh nikoli ne pride. Prava rehabilitacija (in s tem zopetna pridobitev neoporečenosti) pa se ravna po § 90, odst. 3. kz., toda z utesnitvijo, da se dá odrediti le za primere prestane ali odpuščene kazni, zastarane pa ne; kajti zastaranje „izvršnosti kazni“ nikdar ne nastopi.

XII. Glede posebnih deliktov, ki jih ustanavlja l. Bud., se je treba najprej vprašati, ali je prišlo spričo določbe čl. 25 l. Bud. do derogacije zakonitih dejanskih stanov iz posebnega dela kz. V prejšnji l. Žer. je bilo takih možnosti (n. pr. krivo tehtanje po čl. 8.), za l. Bud. pa nismo našli nikjer dejanskih stanov, ki bi se krili ali križali z onimi po kz. ali po stranskih kazenskih zakonih. Pač pa lahko pride do steka več kazenskih zakonov v smislu § 61 kz., n. pr. če gre hkrati za prodajo surogatov blaga radi prevare po § 342 kz. ali za prekoračenje tarifiranih cen po § 382 kz. Da velja v teh primerih vse, kar smo izvajali zgoraj pod VIII., ko smo govorili o steku kaznivih dejanj, ni treba šele poudarjati.

Glede posameznih kaznivih dejanj iz l. Bud. naj navedemo, da je obseg zaščitenih pravnih dobrin razsežnejši kot v l. Žer. ali tudi v l. Kuk. Že uvodoma smo povedali, da je iz prejšnjega naslova l. Žer. izpala označba, da gre „za življenjske potrebščine“. Sedanji čl. 1 l. Bud. razširja predmete, ki spadajo pod to uredbo z zakonito močjo, t a k s a t i v n o na še petero točk, ustanavlja pa tudi dvoje izjem tako, da ne spadajo pod določbe l. Bud., to je: lastnik kmečkega posestva lahko prodaja svoje kmetijske proizvode z lastnega posestva po mili volji. Monopolizirani predmeti so tudi prosti popreseje po l. Bud.

Po l. Žer. je bilo prodajalcem zabranjeno zahtevati višjo ceno, nego je ona, ki zajamčuje običajni in dovoljeni čisti dobiček, to pa s pristavkom (čl. 8.), da ta „dobiček nikoli ne sme biti večji od 25%“. Ta pristavek je bil za l. Bud. v čl. 8 črtan; odločuje sedaj svobodna ocena sodnikova, eventualno na podlagi izvedenskega mnenja.

Najemnine za poslovne prostore in stanovanja se bodo z napovedano, a še ne izdano uredbo „uredile“. Dotlej pa ostanejo v isti visokosti, kakor so bile dne 1. septembra 1939. do ravnokar omenjene uredbe, če pa ne izide, dokler bo l. Bud. veljala. Kaj pa, če je bilo 1. septembra 1939. stanovanje itd. prazno, ali še ne oddano? Analogija glede vprašanj kaznivosti ni dopustna (§ 1 kz.). V takšnih pri-

merih se do izdaje napovedane uredbe l. Bud. ne sme uporabljati. „Povišanje“ že 1. septembra 1939 določene najemnine po tem datumu je kaznivo. S tem povišanjem moramo razumeti vsako naklepno izjavo hišnega lastnika (tudi upravitelja), da zahteva povišek dne 1. septembra 1939 veljajočih dajatev, čeprav ne samo v denarju in ne glede na to, ali jih je dosegel ali ne. Predpostavljati pa smemo, da prostovoljna obveza najemnika, zlasti bodočega, da dajatve zviša, in sprejem te obveze od drugega pogodbenika, ni kazniv. Volenti non fit iniuria. Če bi hotel zakonodavec to (recimo, v interesu splošnosti) odrediti, bi moral vprav to izrečno povedati. In dubio, ker tega ni povedal, mitius!

XIII. O postopanju glede pregona in pristojnosti pri deliktih iz l. Bud. smo že v doslejšnjih izvajanjih na priključnih mestih govorili. Tu naj kratko še navedemo, da spričo v Sloveniji in Dalmaciji veljavnih predpisov o postopanju glede prekrškov pred okrajnimi sodišči ne vidimo kriminalnopolitične nujnosti, da se je za prekrške po l. Bud. pristojnost okrajnih sodišč odpravila. Določba, da ima obsojenec pravico priziva v 8 dneh na okrožno sodišče (čl. 19.), pa vsebuje novoto, ker ne razlikuje krajšega roka za prigrasitev priziva in daljšega za obrazložitev. Dan, od katerega teče prizivni rok, ni označen. To in vse drugo glede sodbâ, n. pr. določbe o povprečnini, o možnosti kontumacialnega sojenja itd., se bode ravnalo po predpisih kp.

Da bi bila določba čl. 18. o pristojnosti za „predhodne“ (?) poizvedbe, ki jih naj opravi obče upravno oblastvo prve stopnje ali državno policijsko oblastvo, srečna rešitev problema, dvomimo, ker se vprašamo: ali ima tisti, ki ovadi pri takem oblastvu prestopok po l. Bud., pravico pritožbe, če se njegova zadeva ne odda naprej okrajnemu sodišču „na sojenje“? Razlogi za to so lahko upravičeni ali pa tudi ne. Kdo naj odloča o takšnih pritožbah? Dalje: Ali sme okrajno sodišče stvar ustaviti, preden bi prišlo „do sojenja“?

Ta vprašanja, pa še druga, zlasti vprašanje glede izgube častnih pravic, nas napotujejo na pobudo, da bi v korist pravnega izvajanja l. Bud. prišlo kmalu do njene, vsaj delne revizije. Brez dvoma bi bila večja jasnost o možnosti uporabe predpisov iz občega dela kz. in onih iz kp. od sodišč toplo pozdravljena.

Nekaj misli glede znanstvenega dela o inozemskih Jugoslovanih.

Dr. Ivan Tomšič.

Predmet. — Dejstvo je, da živi 2.524.500 Slovencev, Hrvatov in Srbov izven meja kraljevine Jugoslavije. Ti inozemski ali zamejni Jugoslovani so deloma izseljenci, deloma tvorijo narodnostne manjšine v tujih državah.

Kot izseljence označujem one Slovence, Hrvate in Srbe, ki so kot jugoslovanski državljani odšli z ozemlja kraljevine Jugoslavije v tuje države z namenom, da dobijo zaposlitve in da tamkaj ostanejo bodisi določen bodisi nedoločen čas. K tem izseljencem je prišteti tudi one Jugoslovane, ki so se pred 1. decembrom 1918, torej pred nastankom jugoslovanske države, izselili z ozemlja, ki tvori sestavni del naše kraljevine.

Ti izseljenci se bodisi vrnejo za stalno v domovino, bodisi tudi ne, toda v obeh primerih je možno, da obdržijo v tujih državah še nadalje jugoslovansko državljanstvo. Tudi od takih izseljencev, ki izgubijo jugoslovansko državljanstvo in ki postanejo državljani tuje države, se mnogi kasneje povrnejo v domovino in si ponovno pridobijo jugoslovansko državljanstvo. Oni izseljenci, ki izgubijo jugoslovansko državljanstvo, ki pa ne postanejo državljani katere tuje države, nimajo nobenega državljanstva (tako imenovani apatridi). Tudi mnogi taki izseljenci se prej ali slej vrnejo za stalno v domovino. Za svoj narod in za jugoslovansko državo morejo imeti pomena celo izseljenci, ki izgube jugoslovansko državljanstvo ter si pridobe tuje državljanstvo in ki se ne vrnejo za stalno v domovino. Oni izseljenci, ki si pridobijo tuje državljanstvo, ki pa niso izgubili jugoslovanskega državljanstva, imajo celo dvojno državljanstvo. Na splošno in ne glede na različne pravne položaje so potrebni in vredni zanimanja vsi oni izseljenci, ki se zavedajo, da spadajo k slovenski ali hrvatski ali srbski kulturni in narodni skupnosti, in ki se v tujini ne prištevajo k ondotni kulturni in narodni skupnosti.

Vseh izseljencev slovenske, hrvatske in srbske narodnosti je 1.115.500. Od teh jih živi v Evropi 100.000, v Severni in Južni Ameriki 1.000.000, ostali pa na drugih celinah.¹ Za-

¹ Primerjaj dr. L. Trnjegorski, Jugoslovenske manjine u inostranstvu. Beograd, 1938, str. 8. O nedostatkih statističnih podatkov o slovenskem izseljenstvu (podobno velja za hrvatske in srbske izseljence)

radi trajnega izseljevanja v tujino in vračanja v domovino se število izseljencev menja.

Na temelju mirovnih in drugih mednarodnih pogodb, sklenjenih po končani svetovni vojni 1914—1918, niso postala sestavni del jugoslovanske države vsa ozemlja, na katerih avtohtono živijo Slovenci, Hrvati in Srbi. Nekatera teh ozemelj so bila dodeljena sosednjim državam: Italiji, Avstriji (sedaj Nemčija), Ogrski, Romuniji, Grčiji in Albaniji (sedaj Italija). Tamkajšnji Jugoslovani so postali državljani dotičnih tujih držav in tvorijo narodnostne manjšine. Po mnenju Trnjegorskega je teh Jugoslovancev 1.470.800.²

V nekaterih tujih državah so osebe, ki spadajo k slovenski, hrvatski ali srbski narodnostni manjšini, iz raznih vzrokov prisiljene, izseliti se iz dotične države. Je to primer, da se osebe, ki so po narodnosti Slovenci, Hrvati ali Srbi, a so državljani določene tuje države, izselijo v drugo tujo državo (n. pr. če se Slovenci v Primorju, ki so državljani Italije, in oni Slovenci na Koroškem in Štajerskem, ki so državljani Nemčije, izselijo v Argentinijo, Brazilijo in drugam).

Potreba in pomen. — Pravkar navedena dejstva ustvarjajo celo vrsto vprašanj in nalog. Kajti položaj teh 2.524.500 inozemskih Jugoslovancev ni zadovoljiv. Te osebe se v težkih socialno-gospodarskih razmerah bore v tujih državah za svoj obstoj in za ohranitev svojega narodnega značaja, jezika, kulture in vere. Čestokrat se slišijo pri-tožbe, da se domovina premalo ali celo nič ne briga zanje in da ne štiti dovolj njihovih interesov. A na drugi strani se opaža, da se mnogi inozemski Jugoslovani ne smatrajo več kot člani svoje narodne zajednice (skupnosti).

Potrebno bi bilo, točno določiti pravice in dolžnosti, ki jih ima domovina do inozemskih Jugoslovancev, ter pravice in dolžnosti, ki jih imajo ti v tujini do svoje domovine.

Res je, da je položaj Jugoslovancev v tujini določen po pravnih obveznostih, ki so jih države, v katerih oni živijo, prevzele nasproti kraljevini Jugoslaviji. Toda na položaj teh rojakov vpliva tudi skrb, ki jo kraljevina Jugoslavija

prim. Kuhar A. Naše izseljensko vprašanje. Spominski zbornik Slovenije, 1939, str. 525.

² L. c., str. 8, s to razliko, da vsota tam navedenih števil (glej spodaj opombo 3) znaša 1.470.800 in ne 1.410.800. Prim. tudi Josef Chmelar: Die nationalen Minderheiten in Mitteleuropa. Prag, 1937, str. 48, 69, 79, 89, 100.

ima zanje, bodisi da so njeni državljani, bodisi da to niso. Ta skrb se izraža v njenem prizadevanju, da se jim v dogovoru z dotično tujo državo zagotovi primerno varstvo.

Pri mnogih, tudi velikih narodih in državah se uvideva nujnost proučevanja in urejanja tovrstnih problemov v namenu, da se rojaki v tujini ohranijo v organični zvezi s svojo narodno zajednico in da se zaščitijo. Taki naporji so v veliki meri bili napravljeni tudi na znanstvenem polju.

Podobni naporji so za Slovence, Hrvate in Srbe ter za kraljevino Jugoslavijo še toliko bolj nujno potrebni, ker je število inozemskih Jugoslovancev primeroma veliko. Splošno se uvideva, da bi izseljenci našli dela in zaslužka v domovini, brž ko bi bile razmere pri nas primerno urejene. Prav posebno imajo Slovenci interes in moralno dolžnost, baviti se z izseljenskimi in manjšinskimi problemi. K temu jih sili geopolitičen položaj od njih obljudenega ozemlja in dejstvo, da jih je od približno 2.400.000, kolikor je vseh Slovencev na svetu, samo polovica v kraljevini Jugoslaviji, medtem ko druga polovica živi raztresena po vsem svetu: okoli 500.000 je slovenskih izseljencev in okoli 700.000 oseb znaša slovenska narodnostna manjšina v tujih državah. V primeri z drugimi Jugoslovanci so Slovenci v prvi vrsti poklicani k temu delu, ker izmed 2.524.500 Jugoslovancev v tujini je skoro polovica (okoli 1.200.000) Slovencev. Za Slovence so tovrstna prizadevanja življenjskega pomena tudi iz razloga, ker bi se v primeru ugodne rešitve teh vprašanj in nalog mogel urediti osrednji problem Slovencev in njihov odnos do drugih Jugoslovancev.

V zvezi s problemi slovenskih, hrvatskih in srbskih narodnostnih manjšin v tujih državah je potrebno, proučevati tudi naloge, ki nastanejo zaradi dejstva, da na ozemlju kraljevine Jugoslavije živijo osebe, ki se prištevajo k tujim narodnim zajednicam in tvorijo narodnostne manjšine. Po uradnem ljudskem štetju 31. marca 1931. je od 13.934.038 prebivalcev v kraljevini Jugoslaviji 1.757.242 oseb izjavilo za svoj materni jezik tuji (ne slovenski, ne srbsko-hrvatski) jezik. To dejstvo je izrednega pomena pri proučevanju, zlasti pa pri urejanju slovenskih, hrvatskih in srbskih manjšinskih problemov iz razloga, ker so med državljani vseh sosednjih držav razen Bolgarije osebe, ki spadajo k slovenski ali hrvatski ali srbski narodni zajednici in ki zato tvorijo tamkaj narodnostne manjšine. Nasprotno pa se določeno število državljanov kraljevine Jugoslavije smatra etnično kot del narodov, ki so si ustanovili sosednje narod-

nostne države, med katerimi sta dve trenutno izredno dinamični velesili.³

Bivanje sicer malega števila tujih izseljencev v jugoslovanski državi je pomembno za ureditev položaja jugoslovanskih izseljencev v onih tujih državah, katerih državljani so se naselili v naši kraljevini.

Ali je treba vedeti še več, da se uvidita in cenita potreba in pomen narodnoobrambnega dela za Jugoslovane v tujini?

Pravilna ureditev in uspeh narodnoobrambnega dela zavisita od temeljitega poznavanja vseh ustreznih nalog. Zato je nujno potrebno, znanstveno proučevati ves kompleks življenjskih nalog Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki živijo izven meja kraljevine Jugoslavije. Teoretična spoznava položaja teh Jugoslovancev bi bila pomemben prispevek k praktični rešitvi njihovih problemov. Znanstveno delo pa ni pomembno samo kot temelj narodnoobrambnega dela, ampak ima tudi pedagoški smoter, namreč da se vzgoji in okrepi čustvo povezanosti z narodom.

Splošni razvoj. — Razvidne spoznave, vprašanja in problemi rojakov v tujini so postali predmet znanstvenega dela pri mnogih narodih in državah že v 19. stoletju. To velja predvsem glede izseljencev.

Od srede 19. stoletja dalje so se pod vplivom ogromnega razmaha mednarodne trgovine, industrije in prometnih sredstev ljudje izseljevali izključno iz gospodarskih nagibov, medtem ko se je do tedaj izseljevanje vršilo predvsem iz nagibov politične narave, verske nestrpnosti in državljskih nemirov.⁴ Gospodarski nagibi so vplivali tudi na način izseljevanja, ki je postalo normalen, stalen, pogo-

³ Tako je Jugoslovancev v Nemčiji 170.000, Nemcev v Jugoslaviji 499.526; Jugoslovancev na Ogrskem 165.000, Ogrov v Jugoslaviji 468.185; Jugoslovancev v Romuniji 70.000, Romunov v Jugoslaviji 63.853; Jugoslovancev v Albaniji 60.000, Albancev v Jugoslaviji 542.000; Jugoslovancev v Italiji 650.000, Italijancev v Jugoslaviji 9596; v to število so všteti jugoslovanski državljani italijanske narodnosti in italijanski optanti; Jugoslovancev v Turčiji 100.000, Turkov v Jugoslaviji 132.000; Jugoslovancev v Grčiji 250.000, medtem ko v Jugoslaviji ni grške narodnosti ali jezikovne manjšine; Jugoslovancev drugod 5800, a k drugim razen navedenim manjšinam se prišteva v Jugoslaviji še 242.482 oseb. Ti podatki so navedeni glede Jugoslovancev v tujini po Trnjegorskem, l. c., str. 8 (prim. zgoraj opombo 2), glede tujih narodnostnih in jezikovnih manjšin v kraljevini Jugoslaviji pa po uradnem ljudskem štetju 31. marca 1931., navedenem delno v La Yougoslavie d'aujourd'hui, Publié par la section de la presse au Ministère des Affaires étrangères, Belgrad, 1935, str. 81–87, in v Chmelař, l. c., str. 56–66.

⁴ Prim. Fauchille, Traité de droit international public, I, 1, str. 820 in d.

sten in individualen pojav, kot je v glavnem ostal do danes. V zvezi s tem se je poedincu začela pripoznavati pravica, izseliti se iz domače države. Tedaj so se o izseljevanju izdali prvi notranjedržavni predpisi in sklenile mednarodne pogodbe ter so se ustvarili pogoji za znanstveno proučevanje tovrstnih spoznav, vprašanj in problemov.

To proučevanje se pri različnih narodih ni začelo razvijati ob istem času. Kot prvo se je začelo proučevati nemštvo v tujini, in sicer že v sredi 19. stoletja, ko se je pokazala potreba, gojiti in ohraniti nemško narodno zavednost izven meja nemških držav. To delo se je nanašalo le na Nemce, ki so se izselili v tuje države predvsem iz gospodarskih razlogov.⁵ Vzporedno z naraščajočim izseljevanjem se je bogato razvilo njegovo proučevanje v Evropi in v Ameriki.

Po končani svetovni vojni 1914—1918 se je izredno razmahnilo zanimanje za študij položaja narodnostnih, jezikovnih in verskih manjšin. Kajti meje mnogih držav se niso potegnile vedno tako, da bi vsi pripadniki določene narodne zajednice ter veroizpovedi bili politično in pravno organizirani v eni in isti državi, tako imenovani narodnostni državi. Mnogi izmed oseb, ki etnično spadajo k določenemu narodu, živijo na ozemljih, ki so bila dodeljena dvem ali celo več tujim državam, kjer te osebe tvorijo narodnostno, jezikovno ali versko manjšino v razmerju do tamkajšnjega prevladajočega naroda (tako imenovanega državnega naroda) oz. veroizpovedi. O razvoju študija o manjšinah pričajo izredno razrasla strokovna literatura,⁶ številni znanstveni zavodi, predavanja na visokih šolah, manjšinski kongresi in delo Zveze narodov na tem polju. Izseljenski problemi so se znanstveno obravnavali v skromnejšem obsegu kot pa manjšinski problemi in nekaj časa celo ločeno od njih.

Bistvo. — Predmet znanstvenega raziskovanja in proučevanja morejo načeloma postati vsi pojavi življenja poedincev in njih zajednic.⁷ Gonilni sili pri tem sta notranja logika znanosti in potreba praktičnega življenja. Znanstveniki imajo dolžnost, da izmed mnogih možnih predmetov

⁵ Prim. Richard Mai, *Neue Aufgaben der Wissenschaft zur Erforschung des Auslandsdeutschtums. Jahrbuch des Reichsverbandes für die katholischen Auslandsdeutschen*. 1933—34. Berlin, 1934. Str. 117.

⁶ Bibliografija evropskih narodno-manjšinskih problemov do l. 1928. je sestavljena v knjigi Jakob Robinson, *Das Minoritätenproblem und seine Literatur*. Berlin u. Leipzig. 1928. 265 strani.

⁷ Prim. Mai, l. c., str. 116.

znanstvenega proučevanja izberejo določene glede na prostor, čas, na svoje duhovne potrebe in notranje vrednosti dotičnega predmeta.

Znanost se navadno opredeljuje kot logičen sestav naših spoznav o kakem predmetu. Vendar o pravi znanosti govorimo le tedaj, če so rezultati logično in metodično izvedeni iz dokazanih in izvestnih predstav.⁸

Raziskovanje in proučevanje položaja inozemskih Jugoslovancev nudi možnosti spoznavanja novih resnic ali vsaj poti do njih. Zato ni dvoma, da je študij tega položaja znanstveno delo. Različna mnenja bi mogla nastati le o tem, ali naj se temu delu da večja ali manjša samostojnost v okviru znanosti, s čimer bi se mu priznal značaj posebne znanstvene panoge, ali pa naj se opredeli v katero znanstveno panogo, bodisi v tako, ki že obstoji, ali v tako, ki bi se morala šele ustanoviti. Boehm je mnenja, da nastaja nova disciplina, ki jo on označuje kot znanstveno etnopolitiko.⁹ Njena naloga je, da z uporabo raznih metod proučuje narod in narodnost v boju z vsemi silami, s katerimi pride v dotiko narod kot obsežen svet pojavov. Po Mannhardtu je nemštvo v tujini problem o obstoju, nastanku, ohranitvi in prenehanju ter hkrati okvirni problem, v katerem se osredotočijo pod določenim vidikom vsa vprašanja o narodu in državi.¹⁰

Študij položaja inozemskih Jugoslovancev ni nova, posebna veda, ampak se ta predmet obravnava v okviru splošnega nauka o narodih in državah in z vidika več, že obstoječih ved, predvsem sledečih: zemljepisje, zgodovina, jezikoslovje, bogoslovje, rasna biologija, statistika, gospodarstvo, sociologija, pravo. N. pr. s pravnega vidika se postavljajo na polju nauka o državi, državnega prava in mednarodnega javnega prava med drugimi sledeča vprašanja: odnos med narodom in državo, med narodom in cerkvijo; pozitivizem modernega državnega prava in naravne pravice manjšin; interesi poedinca, narodne, državne in mednarodne zajednice; manjšinski in izseljenski problemi v luči novega pojmovanja moderne države; pomen rešitve teh problemov za bodočo ureditev zajednice narodov in

⁸ Prim. Aleš Ušeničnik, Bogoslovje in znanost. Čas, 1922. Str. 160 in d.

⁹ Glej M. H. Boehm, Aufgaben und Organisation der europäischen Nationalitätenforschung. Etnopolitischer Almanach. 1931. Str. 4.

¹⁰ Glej J. W. Mannhardt, Grenz- und Auslandsdeutschtum als Lehrgegenstand. Schriften des Instituts für Grenz- und Auslandsdeutschtum an der Universität Marburg. Jena. 1926. Str. 6.

držav. S stališča prava in morale se ugotavlja pomen, ki ga vera ima za ohranitev narodne zavednosti, odnos med ljubeznijo do domovine (naroda) in med državljansko dolžnostjo itd. Analogno bi se mogla navesti vprašanja glede drugih ved, z vidika katerih se motri položaj Jugoslovancev, ki živijo v tujini.

Kakor študij drugih rojakov v tujini,¹¹ je tudi znanstveno delo o inozemskih Jugoslovanih napoteno na številne vidike ter gre za novo sintezo znanstvenih elementov in metod. Vprašanja so porazdeljena na kopico že obstoječih ved, ki naj s svojimi metodami in izkuštvji prispevajo, da se to znanstveno delo vrši. To delo ne bo omejeno po svojem predmetu na ozemlja, kjer Jugoslovanci živijo kot izseljenci in narodnostne manjšine, ampak se bo raztezalo tudi na vsa obrobna ozemlja tujih narodov, s katerimi so Jugoslovanci v stalnem stiku in trenju; kajti poznavanje zgodovine in položaja sosednjih narodov in držav olajšuje razumevanje naših narodnostnih in izseljenskih vprašanj.

Naloge. — Problemi Jugoslovancev v tujini se morajo raziskovati in obravnavati skupno, sistematično, metodično in objektivno, brez političnih tendenc.

Obema skupinama inozemskih Jugoslovancev namreč onih, ki so v položaju narodnostnih manjšin, in onih, ki so v položaju izseljencev, je skupno to, da živijo izven meja kraljevine Jugoslavije. Obedve skupini moreta obstajati ali skupno ali posamezno. Samo slovenske, hrvatske in srbske narodnostne manjšine, ne pa tudi izseljenci, živijo v Italiji, na Ogrskem, v Romuniji, Grčiji in Albaniji. Samo jugoslovanski izseljenci, ne pa tudi narodnostne manjšine, so v Franciji, Belgiji, Holandiji in v državah izven Evrope. Obedve skupini hkrati sta naseljeni v Nemčiji (slovenske in hrvatske narodnostne manjšine, stalni izseljenci, sezonski delavci).

Nujno je potrebno, da se vsa vprašanja in naloge, ki nastanejo zaradi življenja obeh skupin, proučujejo skupno. S tem pa ni rečeno, da se vprašanja in naloge obeh skupin postavljajo v enaki obliki. Položaj slovenskih, hrvatskih in srbskih narodnostnih manjšin in položaj jugoslovanskih izseljencev v tujih državah se razlikujeta predvsem po nastanku, po razvoju in po stremljenjih. Vse te in druge razlike narekujejo različne metode proučevanja problemov obeh skupin inozemskih Jugoslovancev.

¹¹ N. pr. nemških po Mannhardt, l. c., str. 15.

Predvsem je potrebno, ustvariti vse pogoje za strogo znanstveno raziskovanje in obravnavanje. Vse v poštev prihajajoče gradivo, podatki in izkustva se morajo sistematično zbirati in dopolnjevati ter nato metodično obdelati.

Na podlagi dognanega se bo mogel najti način, kako navezati naše rojake na lastno kulturno in narodno zajednico in kako zaščititi njihove interese v ondotnih tujih državah. Skrb kraljevine Jugoslavije za izseljence ne sme iti tako daleč, da bi se kršila suverenost tuje države, na ozemlju katere so se oni naselili. Kolikor jugoslovanski izseljenci ostanejo jugoslovanski državljani, se na ozemlju tuje države pravno smatrajo kot tujci, za katere velja tako imenovano pravo tujcev. Vsako intervencijo s strani vlade kraljevine Jugoslavije, izvršeno v namenu, da se spremeni položaj jugoslovanskih izseljencev — tujcev, bi tuja država smela smatrati po mednarodnem javnem pravu kot nedopustno vmešavanje v one notranje zadeve, za katere je sama izključno pristojna. Toliko manj je dopustna intervencija v korist jugoslovanskih izseljencev, ki so postali tuji državljani, kakor tudi v korist oseb, ki spadajo k slovenski, hrvatski ali srbski narodnostni manjšini in so torej nujno tuji državljani.

Objektivno razpravljanje o navedenih problemih bo pokazalo, da je potrebno, varovati upravičene interese vseh prizadetih. S potrebami suverenosti tuje države, na eni strani, se morajo spraviti v sklad interesi ondotnih Jugoslovancev, njihovega naroda in kraljevine Jugoslavije, na drugi strani. Na drugi strani torej ni samo interes poedincev — izseljencev in oseb, ki se prištevajo k narodnostnim manjšinam. Varstvo rojakov v tujini je v prvi dobi svojega razvoja bilo dano predvsem v njihovo osebno korist in le posredno v korist lastnega naroda in domače države.

V najnovejši dobi se pod vplivom novega pojmovanja o moderni državi in o narodu ter o njunem medsebojnem odnosu¹² širi in uveljavlja zmotno naziranje, da je država sama sebi namen, da ji pripada neomejena oblast in da ni vezana na nobene višje, moralne zakone. Interesi države so istovetni z interesi državnega naroda. Tem se morajo popolnoma podrediti interesi poedincev. Gre za interese ne samo vseh državljanov take države (med njimi tudi onih državljanov, ki so druge narodnosti), ampak tudi rojakov po krvi, ki živijo v tujih državah, bodisi da so, bodisi da niso njeni državljani.

¹² Prim. pomen ideologij komunizma, fašizma in narodnega socializma.

Od tod je razlagati težnje nekaterih narodov in držav, da pri urejanju položaja svojih rojakov v tujini gledajo predvsem le na svoj lasten interes: združiti ne samo v duhovno, ampak tudi v narodno in državno skupnost vse svoje rojake, ki so raztreseni po državah širom sveta in ne glede na to, ali so tedaj njihovi državljani ali niso, torej tako izseljence kakor tudi osebe, ki tvorijo narodnostne manjšine. Pri tem se uporabljajo tudi sredstva, ki se ne ozirajo na pravice in interese prizadetih poedincev, kot n. pr. pri preselitvi prebivalstva z domače grude v eni državi na ozemlje druge (narodnostne) države.¹³ Kolikor se običajno izseljevanje iz ene države v drugo še dalje dopušča, se ono često usmerja v določene države, in sicer v take, kjer ima ona država, katere državljan je izseljenec, posebne kulturne, gospodarske in politične interese.

Splošno se zahteva, da poedinec — izseljenec ne sme v tujini gledati le na lastne koristi in ne sme pretrgati vseh

¹³ Glej dogovor o „obvezni zamenjavi grških in turških prebivalstev“, podpisan od Grčije in Turčije 30. januarja 1923, ponatisnjen v *Le Fur — Chklaver, Recueil de textes de droit international public*, II. izd., Paris, 1934, str. 814—820 in razložen v razpravi S. Sfériadès, *L'échange des populations, Recueil des Cours de La Haye*, 1938, IV, str. 311—437. V besedilu se prvičkrat v mednarodni pogodbi rabi izraz obvezna „zamenjava“ (*l'échange*) državljanov, naseljenih v drugi državi, kot da gre za stvari, ki jih pogodbeni stranki dajeta druga drugi. Ta preselitev je imela daljnosežne posledice socialno-gospodarskega značaja, predvsem glede na državljanstvo in imovino preseljencev. Sfériadès je označil prisilno preselitev lastnih državljanov tuje narodnosti in vere za zločin, napravljen nad posamezniki, ki jih številne in nenadomestljive vezi vežejo z domačo grudo (str. 430). Koristi posameznikov so bile varovane pri izvajanju dogovora o „vzajemni in prostovoljni izselitvi etničnih manjšin“, podpisan od Bolgarije in Grčije 27. novembra 1919 (Sfériadès, l. c., str. 365—370).

Deloma na temelju nauka o čisti rasi, deloma zaradi novih potreb mednarodne politike se zamisel, preseliti vse sorojake v narodnostne države, smatra v nekaterih državah trenutno kot najbolj primeren način, da se rešijo manjšinski in izseljenski problemi. Češ da med dotičnimi državami ne bi bilo potem več trenj in sporov zaradi ravnanja z drugorodnimi državljani. Tudi ne bi tretje države več intervenirale med obema državama na podlagi nasprotstev, ki so sicer nastala zaradi manjšin. Na poziv italijanske vlade in brez posebnega mednarodnega dogovora med prizadetima državama so se Italijani, živeči v Tunisu in na Korziki, izselili v Italijo v prvi polovici leta 1939. Italija in Nemčija sta podpisali 21. oktobra 1939 pogodbo o preselitvi Južno Tirolskih Nemcev iz Italije v Nemčijo. Podobne mednarodne pogodbe je Nemčija sklenila s baltskimi državami in s Sovjetsko Rusijo. Besedila teh mednarodnih pogodb niso še uradno objavljena. Preselitev se dejansko vrši v korist prizadetih narodov in držav ter v škodo posameznikov in je prisilna, dasi je dogovorjeno, da naj bo odločilna osebna, svobodna volja prizadetih posameznikov.

stikov z domovino. On se mora zavedati, da je v tujino postavljen živi ud skupnega narodnega telesa in države ter kot tak po svoji vesti soodgovoren za ohranitev in napredek te zajednice. Poedinec, ki spada k narodnostni manjšini, ima pravico in dolžnost, čutiti se povezanega z rojaki onkraj državnih meja v duhovni, kulturni in narodni skupnosti. Zaščita izseljencev in narodnostnih manjšin nima torej samo namena, zadostiti potrebam poedincev. V sedanji dobi stremljeva to varstvo pretežno za tem, da zadosti potrebam in koristim prizadetih narodov in držav.

Primer proučevanja jugoslovanskega izseljenstva. — Jugoslovansko izseljenstvo postavlja z raznih vidikov, prav posebno s pravnega vidika med drugimi sledeča vprašanja in naloge, ki morejo biti predmet znanstvenega dela:

Kateri je pojem, katere so vrste, vzroki in povodi izseljevanju Jugoslovancev? Statistika izseljevanja. Ali je pravica poedinca, da se izseli, omejena ter v kakšnem obsegu in po katerem načrtu se je izseljevalo?

Kakšen je politični in pravni položaj jugoslovanskih izseljencev v tujih državah? Kaj je z državljanstvom teh izseljencev? Katere so pravice, dolžnosti in težnje kraljevine Jugoslavije do izseljencev? Študij pravnih predpisov o doseljevanju, izdanih v državah, kjer se jugoslovanski izseljenci naseljujejo. Spoznava dejanskih potreb izseljencev v tujih državah. Zajemčanje njihovih interesov: verski (dušno pastirstvo in bogočastje v materinem jeziku), kulturni (lastno šolstvo, društveno življenje, tisk), socialni in gospodarski (življenjske razmere, delovni pogoji, mezde in socialna zavarovanja; ali so jugoslovanski državljani v tuji državi pravno in gospodarsko zenačeni s tamkajšnjimi domačimi delavci odnosno nameščenci in z doseljenci iz drugih držav) in finančni interesi (izseljenski prihranki in njihov pomen). Ali obstoje poleg interesov poedincev-izseljencev tudi interesi narodov in kraljevine Jugoslavije, kateri so ti interesi in kako so zaščiteni?

Celo vrsto nalog ima zgodovina izseljevanja Jugoslovancev vobče in s posebnim ozirom na posamezne države naselitve, nadalje zgodovina pravne ureditve položaja inozemskih Jugoslovancev (zakonodaja in mednarodne pogodbe kraljevine Jugoslavije). Zanimiva bi bila ugotovitev, koliko je razvoj svetovnega gospodarstva in svetovne politike vplival na potek izseljevanja Jugoslovancev (gospodarske krize, težnja za avtarkijo, nove osnove mednarodne politike in dr.).

Izseljenska politika kraljevine Jugoslavije postavlja predvsem vprašanje, ali je nadaljnje izseljevanje sploh smotno. V tej zvezi je vprašanje morebitne notranje kolonizacije ter gospodarskega in socialnega napredka naše države.

Kolikor se izseljevanje iz kraljevine Jugoslavije smatra kot neobhodno potrebno, naj se vrši po že vnaprej določenem načrtu, sestavljenem tako, da se upoštevajo hkrati interesi poedinca, naroda in države. Državna izseljenska služba naj bo smotno organizirana. Pri urejanju doseljavanja na jugoslovansko ozemlje se mora država ozirati na potrebe svoje izseljenske politike. Izdajo naj se notranje-državni predpisi in sklenejo mednarodne pogodbe: da se preprečijo zlorabe od strani oseb in družb, ki se pečajo z izseljenskimi posli; da se uredi potovanje izseljencev do mesta zaposlitve; da se izseljevanje usmerja v države, kjer je zaposlitev koristna za izseljence in obenem za državo ter njeno gospodarstvo in kjer izseljenci najlažje ohranijo čustvo povezanosti z narodom; da se onemogoči raznovrstno izkoriščanje; da se zajamčijo ugodni delovni pogoji in moderna socialna zavarovanja tako, da so izseljenci preskrbljeni za bolezen, nezgodo, onemoglost, starost in brezposelnost ter da pod določenimi pogoji uživajo tovrstne rente in morebitne podpore tudi potem, ko se izselijo iz države, kjer so bili zaposleni, in ko se vrnejo za stalno v domovino. S tem še daleč nisem izčrpno navedel vseh mnogovrstnih nalog izseljenske politike. Zaradi spremenjenih okoliščin nastanejo nove potrebe. Mnogo je novih vprašanj in nalog, z ureditvijo katerih se ne bi smelo dolgo odlašati.

Da se širši sloji ljudstva seznani s temi in drugimi vprašanji in nalogami, bi bilo priporočljivo, sestaviti o tem učno gradivo in ga vnesti v šolske učne načrte.

Pogoji in možnosti, da se položaj inozemskih Jugoslovancev znanstveno proučuje v Ljubljani. —

Praktično važno vprašanje je, kako naj se znanstveno delo o inozemskih Jugoslovanih organizira, da bo doseglo svoj namen.

Najboljši pogoji za intenzivno znanstveno udejstvovanje na tem področju so za kraljevino Jugoslavijo podani v Ljubljani kot središču naroda, ki ima razmeroma največ rojakov izven državnih meja. Kot sem že zgoraj poudaril, živi polovica vseh Slovencev v tujih državah v položaju izseljencev in narodnostne manjšine, a od vseh inozemskih Jugoslovancev skoraj polovico tvorijo Slovenci. Proučevanje

bi temeljilo na dejstvih kakor tudi na izkustvih naših rojakov preko državnih meja. V Sloveniji se najbolj občuti potreba in narod se zaveda pomena in odgovornosti za tako prizadevanje. Skrb za izseljence je primeroma najbolj razvita v Sloveniji. Glede študija problemov manjšin je ome-niti publicistično delo strokovnjakov na tem polju. Manjšinski institut v Ljubljani ima zasluge za zbiranje strokovne književnosti in statističnih podatkov. Treba pa je poudariti, da vse to delo ni bilo koordinirano in opravljeno smotrno po načrtu.

Središče znanstvenega dela za Jugoslovane v tujini naj bi bila univerza v Ljubljani.

Na ljubljanski univerzi, in sicer na pravni fakulteti se je pred kratkim ustanovil Zavod za mednarodno javno pravo. Zavod obsega odsek za manjšine in odsek za izseljenstvo. S pomočjo predavanj in vaj se akademska mladina poučuje o manjšinskih in izseljenskih problemih s pravnega vidika in se uvaja v samostojno znanstveno delo. V vrsto idejnih sredstev spada tudi zbiranje in spoznavanje strokovne književnosti. S primernimi materialnimi sredstvi bi bilo zagotovljeno uspešno delovanje teh dveh odsekov.

Ker pa je položaj Jugoslovancev v tujini potrebno obravnavati z vidika vseh ustreznih znanstvenih panog, se mi zdi najbolj primerno, da se na ljubljanski univerzi ustanovi v smislu čl. 221 obče univerzitetne uredbe z dne 11. decembra 1931. poseben interfakultetni zavod za inozemske Jugoslovane. Po predpisu tega člena se znanstveni zavodi „smejo osnovati za poedine vede ali obenem za več sorodnih ved ali za iste vede skupno za več fakultet, če se predavajo na več fakultetah in če spoznajo pristojne fakultete to za dobro.“¹⁴

Ta univerzitetni zavod naj bi bil organizacijska podlaga in središče za znanstveno proučevanje vseh življenjskih problemov inozemskih Slovencev, Hrvatov in Srbov z vidika onih znanstvenih panog, v katerih področja spada študij, navedenih problemov. Akademska mladina bi imela možnosti, da se pouči o navedenih problemih z raznih vidikov. Stremi naj se za tem, da bi se od vsakega absolventa univerze zahtevalo poznavanje teh vprašanj in nalog.

Idejna sredstva naj bi bila: predavanja univerzitetnih predavateljev in vaje pod njihovim vodstvom; na univerzi organizirana predavanja strokovnjakov, ki niso univerzi-

¹⁴ Glej Službene Novine, št. 291/XCV/702.

tetni predavatelj; zbiranje in spoznavanje strokovne književnosti in statističnih podatkov; bibliografija književnosti; arhiv domačega in inozemskega tiska; zbirka zemljevidov; zbiranje drugega gradiva, ki je pomembno za navedena vprašanja; izdajanje znanstvenih in drugih knjig o inozemskih Jugoslovanih v domačih in tujih jezikih. Delalo naj bi se po načrtu, smotrno in metodično. Uspeh ne bi izostal, ako bi bila zagotovljena potrebna materialna sredstva. Zaradi obsežnosti gradiva bi se študij spočetka omejil na Slovence v tujini.

Književna poročila.

Dr. Urbanc Anton: Zavarovalno pravo. Ljubljana, 1939. Založil pisec. Mala 8°, str. 256.

Pisec v predgovoru pravilno naglaša, da pravniki in gospodarstveniki težko pogrešajo slovensko besedilo zakona o zavarovalni pogodbi. Edini slovenski prevod — uradni — v slovenski izdaji avstrijskega lista državnih zakonov je skoro nedosegljiv, in pisec mu očita, da je zastarel in da je na več mestih netočen. Zakon o zavarovalni pogodbi razlaga pisec v obliki kratkega komentarja, pod črto so dodane — žal maloštevilne — odločbe stola sedmorice odd. B; morda bi bil pisec prav storil, ko bi bil dodal še najvažnejše avstrijske in češke. Komentar seveda v danem obsegu knjige ne more biti izčrpen in se ne more baviti s številnimi spornimi vprašanji, toda bistvene pripombe za razumevanje ne prelahkega zakona so v njem, in tudi pravilne so skoro brez izjeme. Dobro je zlasti to, da pisec razlaga, zakaj je dana in čemu naj služi kaka, na prvi pogled morda težje razumljiva določba zakona; pri tem razodeva dober vpogled v bistvo in tehniko zavarovanja sploh in posameznih zavarovalnih panog. Hvalevredno je tudi, da pisec opozarja na določbe drugih zakonov. Zakonu o zavarovalni pogodbi je pisec dodal uredbo o nadzorstvu nad zavarovalnimi podjetji z dne 25. februarja 1937, ni je pa razlagal, ker še niso izšli vsi pravilniki k nji: to delo — upravno zavarovalno pravo — si je pač prihranil za pozneje. Prav tako niso priloženi splošni zavarovalni pogoji. Pisec poudarja njihovo veliko važnost, misli pa, da je boljše počakati, dokler zavarovalnice splošnih pogojev ne prilagode uredbi o nadzorstvu in novemu enotnemu zakonu o zavarovalni pogodbi, ki je že skrajno potreben. Dalo bi se seveda trditi tudi nasprotno: da so splošni zavarovalni pogoji sedaj, ko zavarovalno pravo še ni zenačeno in v večjem delu kraljevine sploh ni kolikor toliko izčrpnno urejeno z zakoni, še bolj važni kot bodo poslej, toda res je, da bi splošni zavarovalni pogoji ob sedANJI pestrosti knjigo le preveč obremenjevali. Sicer pa pisec na mnogih mestih opozarja na splošne zavarovalne pogoje in jih tudi citira.

Od podrobnosti bi omenil h komentarju to: Na str. 28. (k § 1) sta v 2. odst. združeni dve misli, ki bi jih bilo kazalo ločiti, ker nista v pravi medsebojni zvezi. Brez dvoma so, nadalje, zavarovalne pogodbe eden najtipičnejših primerov tzv. *contrat d'adhésion*, toda spl. zav. pogoji niso *contrat*. — Prav jasna se mi ne vidita odst. 2 in 3 na str. 30 (§ 2), kolikor gre za § 871 odz. — Samo lapsus calami

je, da je na str. 31 odst. 2 (k § 3) rečeno „neresnično in nepopolno“, prav „ali“. — Na str. 36 (k § 8) bi bilo kazalo spojiti 2. in 3. odstavek in misli drugače razvrstiti. — Po opombah k § 9 (str. 37, odst. 3) bi se moglo misliti, da je stvar zavarovatelja, izposlovati amortizacijo prešle police, brez dvoma pa je to zavarovalčeva stvar. V pripombi k § 18 je rečeno, da zavarovalna doba traja eno leto, pri tem je citiran § 23, odst. 4, prav iz § 23, odst. 4 se pa vidi, da je lahko tudi krajša. — Str. 51 (k § 22). Prisilnost mnogih določb zak. zav. pog. je le relativna, v korist zavarovalcu, pripomba (odst. 1) je torej preširoka; v odst. 2 je namesto „domnevano pravo“ menda treba čitati „domnevano voljo“. — K § 28 (str. 57). Pripomba o umiku tožbe je sama po sebi pravilna, ni pa, glede na oba primera § 332 cpp., dovolj izčrpna. — K § 41: „Določitev zneska, ki bi ga moral plačati zavarovatelj, je po § 369 cpp. izključena“, to bi pomenilo, da § 369 sploh izključuje določitev zneska, kar bi bilo absurdno, mišljeno je pa, da se znesek mora dokazati in da se ne sme določiti po § 369 cpp. — K § 73 „da bi se mogel ogenj neobvladajoče razširiti“ (pišcev citat iz spl. zav. pog., torej ne pišcev izraz): da naš poslovni svet žal čisto malo pazi na jezik, ni nič novega, toda v spl. posl. pogojih, ki se sestavljajo lepo v miru in s preudarkom, je podčrtani izraz le prehud. — Str. 77. Človek ima vtis, da sta 1. in 2. odstavek polna nasprotij, z drugačno razporeditvijo misli, ki so vsaka zase točne, bi se bilo lahko ogniti temu vtisu. — K § 88, str. 137 spod. Nejasno rečeno: „v izmeri vknjižbe“, pač mišljeno: v izmeri, kakor se užitek oceni? — K § 91. Pisec utemeljuje štiridnevni — torej daljši rok — za prijavo s tem, da zavarovalec škode po toči ne more povečati in tudi ne spremeniti stanje nastalo po toči. V Roda-Rodinem „Junker Marius“ pošlje slavonski graščak živino brzo na pobito polje, da bo več škode videti, ko pride zavarovalničin cenilec: ne vem, ali so pri nas tudi že taki mojstri. — K § 119, str. 165. „Po § 33, odst. 3 sme zavarovatelj po enomesečni odpovedni dobi odpovedati...“ pač ni jasno rečeno, § 33, odst. 3 je jasen. — Prav tako ne (k § 121, str. 169) „Stroškov zaradi previsoke odmere kazni...“, mišljeni so menda stroški pravnega sredstva zoper previsoko odmero kazni. — K § 122: „V obrambi ali stiski napravljeno dejanje ni protipravno“, vsaj za področje kaz. prava, to ne bo povsem prav, v. §§ 24 in 25 kz. — Nejasen mi je odst. 3 pripomb k § 124 (str. 173). — Na str. 174, odst. 2 od spodaj nejasno: „Zavarovatelj sme imenovati svojega zastopnika...“, gre pa za to, da zavarovatelj zavarovalcu imenuje, vsili, zastopnika, ki ga izbere zavarovatelj. — K § 150, pripomba v odst. 6 ni povsem v skladu s pripombo na str. 206, odst. 2, pravilna je ta pripomba, prva je preširoka. — Po pripombi o pomorskem zavarovanju ni prav jasno razmerje med trgovinskimi mednarodnimi običaji in določbami druge knjige code-a de commerce (str. 215).

Pisec se je brez dvoma hotel, upoštevajoč tesni prostor, izraziti čim krajše, tako je na par mestih trpela jasnost, vobče pa njegove pripombe niso samo pravilne nego tudi lahko umljive.

Glede prevoda je stvar deloma drugačna. Ni dvoma, da sta pravniški jezik in tehnika izražanja pri nas od zedinjenja znatno napredovala in gotovo je res, da je pisec marsikatero trdoto prvega službenega prevoda (Slpr.) odpravil, kar mu je bilo laže tudi zato, ker je pravnik, kar prvi prevajalec, kolikor vem, ni bil. Tudi je prvi prevajalec moral delati z največjo naglico — letnik 1917 avstr. 1. drž. zak. je imel 1453 strani v kvartu. — Toliko v čast prvemu prevajalcu, čigar prevod, kar sem jaz opazil, razen na dveh ali treh mestih tudi ni netočen; drži se pač čim verneje izvirnika, kar prav za prav ni na-

paka, temveč dolžnost prevajalca, poleg tega pa za nepravnika najboljše, kar more. Primerjal sem oba prevoda med seboj in z izvirnikom in težko je reči, kateri je, v celoti, boljši. Piščev je brez dvoma v mnogih ozirih glajši in sodobnejši, toda točnejši se mi ne zdi in v jezikovnem pogledu ima za moj okus tudi svoje hibe. Naj mi pisec te trditve ne zameri, sam vem predobro, kako težko je prevajati zakone, že celo iz „samostalniškega“ jezika na „glagolski“, in kolikšna je prav za pravnika nevarnost, da iz prevajalca postane razlagalec, toda mislim, da mi uspe dokaz moje trditve. V čisto jezikovna vprašanja se pri tem ne bom vtikal, gre mi predvsem za smisel in za terminologijo. V § 1, odst. 4 in drugodi je piscu „Vereinbarung“ = „dogovor“, tako imamo „p i s m e n d o g o v o r“ (tudi Slpr.); ali bi se ne dalo reči „sporazum“, „dogovor“ pa za „Verabredung“, „Abrede“ (seveda „Einverständnis“)? — § 2, odst. 1, nemški „gilt“ je piscu „se smatra“, Slpr. pravilno „velja“, na drugih mestih tudi pisec pravilno. — § 2, odst. 2 (in na drugih mestih): Lebensversicherung = zavarovanje življenja, Unfallsversicherung = zavarovanje zoper nezgode, tako tudi Slpr.; ali ne: zavarovanje za (ali na?) življenje, za nezgodo? Saj se zoper smrt, nezgodo, točo, požar ne morem zavarovati. — V § 4, št. 1 je Slpr. točnejši, iz njega se vidi, da se besede „vedel ali moral vedeti“ nanašajo na oba primera, pisec je zaradi blagoglasnosti ponovil besede „ali če je vedel“, ne pa besed „ali moral vedeti“, s tem je pokvaril smisel v korist zavarovatelju; v št. 3 spada citat „(§ 3, odst. 1)“ za besedo „odgovor“, ne pa na kraj. — § 6, odst. 1 za nemški „erklären“ ima Slpr. „izjaviti“, pisec „javiti“, na tem mestu je „izjaviti“ edino prav. — § 7, odst. 1 „soweit“ je tukaj res „kolikor“, ne „če“; prav tudi ni, da ni prevedeno „im Zeitpunkte“, tu gre res prav za čas; odst. 3: wenn er nicht gleichfalls... Kenntnis hatte, Slpr. „ako ni tudi vedel“ je mnogo bolje od: „če istotako ni vedel“; ne gre za vrsto ali način vedenja, ampak prav za „tudi“ (sc. „on“). — § 9, odst. 1 „abhanden gekommen“ je mnogo širje od „izgubljen“, § 90 men. zak.: „prešel“. Pisec, ki pravilno trdi, da je v zakonu izražena prejemna teorija, sloveni, „Eintreffen“ „zugehen“ s „prejel“ ali celo s „sprejel“, pravilno pa v § 19 „prispe“ in v pripombah k § 142: „ko je odpoved dospela“; prav za to gre, da je izjava dospela v območje tistega, ki mu je namenjena, ne pa zato, ali jo je „sprejel“, dospela mu je učinkovito tudi, če je ne pogleda; Slpr. je za ta del boljši. — § 12, odst. 2 ... in seinem Betriebe, Slpr. „v ... obratu“, pisec „za ... obrat“, prav, ker širše, je prvo, kakor je tudi pisec sam izrazil v § 15, odst. 2. — § 14 „die entsprechende Kenntnis hatte“: pisec „dobro vedel“, Slpr. „primerno vedel“; točno ni ne eno ne drugo, pisec je v svoji pripombi pravilno raztolmačil, kaj pomeni „entsprechend“: enako, prav tako, kakor da je dobil naznanilo — § 15. Ne „zadnje znano stanovanje“, temveč „zadnje zavarovatelju znano...“. V nadaljnjem stavku ni prevedeno „im Zeitpunkt“. — „bei regelmässiger Beförderung“, pisec „ob redni odpremi“, Slpr. „ob rednem pošiljanju“. Da drugo ni prav, je jasno, pa tudi prvo ne ustreza povsem izvirniku; drugo vprašanje je, ali je izvirnik stvarno dober, o tem se sme dvomiti, pisec ga je s prevodom razložil po mojem mnenju pravilno. — V § 17 in na mnogih drugih mestih prevaja pisec „Haftung“ z „jamčenje“ ali „jamstvo“, haften z „jamčiti“, tako tudi Slpr. Ko pa § 106 govori o odgovornosti za napake živine, je „Gewährleistung“ tudi „jamčenje“, Slpr. „jamčevanje“. Da treba razlikovati, ne bo dvoma. „Jamčevanje“ se v omenjenem smislu že precej rabi, ker pač boljšega izraza nimamo. Toda „jamstvo“ za „Haftung“ v zak. zav. pog. naj bi redno ne bilo „jamčenje“, boljša bi bila „zaveza“.

„jamčenje“, „jamstvo“ naj bi ostalo za garancijo; za „Bürgschaft“ imamo „poročstvo“; „odgovornost“ naj bi mislim imela svoje polje v odškodninskem pravu. Priznam, da je včasih težko zadeti pravo. — V § 18 „rok odpovedi“, drugje „odpovedni rok“ za „Kündigungsfrist“. Prav je drugo, prvo bi lahko pomenilo rok za izjavo odpovedi, ne pa rok, ki naj preteče po izjavi, da nastopi učinek odpovedi; Slpr. ima isto hibo. — § 19, odst. 1, „s koncem koledarskega leta, ko se je mogla“, prav je „v katerem se je mogla“. — § 20 in dr. „Anspruch“ je tu „zahtevke“, na mnogih mestih je „zahteva“. Tudi med tema dvema izrazoma se da razlikovati, pisec pa ju rabi pomešano. V odst. 2 pa je „Anspruch“ ostal nepreveden; v Slpr. to ne škodi, ker je rečeno, da se dajatev „zahteva“, pri piscu pa se „uveljavlja“. — „Bezugsberechtigter“ pač ni „upravičeni prejemnik“ (tako tudi Slpr.), tu gre za to, da je dajatev odklonjena. — § 23, odst. 5 „Auflösung des Vertrages“, „razveza“ (Slpr.) bo bolje od „ugasnitev“. Slednje naj bi se rabilo za prestanek ipso iure; odst. 6: „Versicherungsanstalten auf Gegenseitigkeit, Slpr. ... na vzajemnost, pisec „na vzajemni osnovi“; ali ne „na osnovi vzajemnosti“? — § 28 marginale, beseda „zavarovanja“ spada na konec, tako Slpr. — „Frei“ sloveni pisec dosledno z „odvezan“, točneje je „prost“ (Slpr.), ker gre za učinek, ki nastopa ipso iure. — V § 29, odst. 1 ne „opominjan“ marveč „opomnjen“, enkrat je zadosti; odst. 2 in na drugih mestih „lösen“, „auflösen“ (den Vertrag) pač ne „razveljaviti“, Slpr. „razvezati“, jaz bi bil za „razdreti“; odst. 4 ne „dolžne“, temveč „zaostale“ (rückständig). — § 30, odst. 1 tretja vrsta, samo „in“ pač ne zadostuje za „ist aber“, Slpr. „pa“ je mnogo točnejši. — Zgrešeno je: v času, ko se je ponudba stavila in sprejemom ponudbe, Slpr. bolje, bolje tudi pisec v § 37. — § 32 in drugje „verwirken“, „Verwirkung“, „izgubiti“, „izguba“, prof. Lapajne rabi „zapraviti“, kar pa tudi ne ustreza vedno. Na vsak način bo malokdo ob izrazu „Dogovori o izgubi“ misli na „Verwirkungsabreden“, treba bo kaj dodati v pojasnilo: pravic do dajatve ali sl. — Lapsus calami je, da je „Leistung“ prevedeno z „obveza“. — Časovni „nachdem“ pisec sloveni dosledno s „po tem ko“ ali „po tistem ko“. Smisel je s tem često zatemnjen; „v enem mesecu po tistem, ko je zavarovatelj zvedel...“ se lahko razume takole: zavarovatelj je zvedel na pr. 5. novembra, odpove torej lahko še celi december, po izvirniku pa samo do 3. decembra. — Odst. 2 in drugje „Ausübung“ ni „uveljavljanje“ (Geltendmachung), temveč „izvršitev“, „izvrševanje“, ali pa glagolski. — Odst. 4 in drugje „wirksam“ naj bo „pravomočen“, na nekaterih mestih „ima veljavo“, Slpr. „dobi moč“? dobro ni ne eno ne drugo, treba si pomagati z „učinek“, „učinkovit“. — § 33, odst. 4. Prevod je zgrešen. Izvirnik ima tri primere, samo v prvem gre za to, kdaj je zavarovatelj zvedel, v drugem in tretjem ne, po piščevem pa v vseh treh, Slpr. pravilen. — § 34, odst. 1 „mit seinem Willen herbeigeführt“ naj bo „ki ga je povzročila njegova volja“, prav Slpr. „ki se je povzročilo z njegovo voljo“. „Unverzüglich“ je, na par mestih „takoj“, sicer pravilno „nemudoma“. — § 39, odst. 2, ne „vsako potrebno pojasnilo“, marveč „vsako pojasnilo, potrebno...“ (Slpr.). „Belege“, ali so to res kar „dokazi“, ali ne samo listinski dokazi? — „billigerweise zugemutet werden kann“: „v kolikor je po pravici in vesti smatrati, da jih zavarovalec lahko dobavi“, Slpr. „v kolikor se more po pravici domnevati, da jih naj dobavi...“ Slpr. je slab, pa tudi pišček ne ustreza povsem; mislim, da bi se moralo reči nekako tako: „kolikor je pravično zahtevati, da naj jih dobavi...“ — § „zuungunsten“, „Nachteil“, pisec „v škodo“, Slpr. „kvar“: razlikovati kaže „Nachteil“ in „Schade“, enako „prid“ in „korist“, ki ju Slpr. razli-

kuje, pisec pa ne. — § 45 „Entgegennehmen“ je lahko „sprejemati“, toda v zvezi s „ponudbo“ moti, ker bi se lahko mislilo, da gre za „Annahme“. — § 44 „Befugnis“, Slpr. redno „oblast“, pisec redno „pravica“ pa tudi „pooblastilo“; „oblast“ bo bolje; še bolje bi bilo — često, ne vedno — glagolski „sme“. — § 46 v „ponudnici ali...“ prav „in“. — § 48. „Nach Massgabe des Vertrages“ ni „na osnovi pogodbe“, marveč „kakor določa pogodba“. — § 54, odst. 2 ne „po pogodbi“, marveč „po pogodbah“. — § 56 Za „befolgen“ bo „upoštevati“ premalo krepak izraz, v § 160: „ravnati se po“ je bolje. — § 57, odst. 2. Potroški niso napravljeni po nalogih, temveč zaradi nalogov, Slpr. prav: beseda „toliko“ je dodana brez potrebe (ni edini primer te vrste). — § 58, odst. 1. Izvirnik razlikuje „Feststellung“ od „Ermittlung“, prevod ne. — § 62, odst. 2. „In häuslicher Gemeinschaft“ mora živeti tudi uslužbenec, oba prevoda sta za ta del napačna, pravilno v § 75: — odst. 3 „aufgeben“ ni „ne uveljavljati“, temveč (Slpr.) „opustiti“, to je na tem mestu čisto kaj drugega. — § 66 „Wechsel in der Person“ ni „izprememba“, marveč (Slpr.) „menjava“, — §§ 69 in sl.: „für fremde Rechnung“ ni „na“, marveč „za tuj račun“, to je lahko stvarna razlika; v odst. 5 na koncu ni prevedeno „zur Versicherung“, kar smisel popolnoma spremeni, Slpr. prav. — § 70 „befriedigt“ je tu „krit“, na drugem mestu je „poplačan“, Slpr. tu „zadoščeno“, drugje „poplačan“. — §§ 71 in drugi „das Verhalten und die Kenntnis“ „vedenje in vednost“, Slpr. „vedenje in znanje“; ali bi bilo „držanje“ prehud germanizem? točno bi bilo, s „Verhalten“ je izražena tudi pasivnost, z „vedenjem“ ali „ravnanjem“ (§ 103) ne. — § 75 „način označen v pogodbi“ v izvirniku ne meri na škodo, temveč na eksplozijo, Slpr. točnejši. — § 83, odst. 1, ne „če se je prekinilo“, marveč „da se je...“. — § 83, odst. 2 je zgrešen, Slpr. pravilen. — § 88 in dr. „Fruchtgenussrecht“ „pravica uživanja“, ali ne „pravica užitka“ ali kar „užitek“? — § 90 in dr. „Hagelschlag“, „toča je nastopila“, rekel bi prosto „toča“ (tako tudi pisec v § 89), če pa je potreben glagol, pa toča „pobije“. — § 91 „Anzeige“ je v marginalu „naznanilo“, v tekstu „prijava“. — § 94, odst. 2, § 95 „beziehen“ ni „uživati“, marveč „dobivati“ (Slpr.). — § 97, št. 4: „bei oder aus Anlass der Beförderung“ „kadar ali ker se prevažajo“, Slpr. prav tako, pa ne točno. — § 103, odst. 1 „behördlich“ „oblast; za „Behörde“ kaže rabiti „oblastvo“, „oblastvo“ ima „oblast“, ne „oblast“ ima „oblast“. — § 113, odst. 2 „Weiterbeförderung“ ne bo „nadaljnja odprema“, Slpr. „v nadaljnje prevažanje“ je bolje, morda še bolje „nadaljnji prevoz“. — § 115 „Ablieferung“ naj bi bilo „oddaja“, ne „izročitev“. — § 116. „Ladung einnehmen“ je nasprotno od „löschen“, če je drugo „razkladanje“ je prvo „nakladanje“ (vkrčavanje, izkrčavanje); „sprejemati“ je napačno, prevoznik sprejema blago, preden ga naklada, transportno zavarovanje blaga se začne s predajo blaga prevozniku, ladje pa z začetkom nakladanja. — § 119 „unabhängig vom Willen“ ne brez... volje; temveč „neodvisno od volje“, kar je lahko stvarna razlika; odst. 4 ne „in“, nego „ali“. — „Haftpflichtversicherung“ „zavarovanje jamstvene dolžnosti“, Slpr. pravilnejše „zavarovanje odgovornosti“. — § 120, odst. 2 „Sicherheit“, „varščina“ je en način „varnosti“, ki je širši pojem; na Dolenjskem se „varnost dati“ rabi v smislu „Sicherheit leisten“. — § 121 in dr. „begründen“ (v smislu: zur Folge haben) „ostvariti“ mi je povsem novo, Slpr. „osnovati“, morda „utemeljiti“, „biti povod, vzrok“; odst. 3: „geführter Rechtsstreit“ ni samo „vedena“, marveč tudi „vojena“, nadaljevana pravda; za stroške to ni brez pomena: pravdo je zavarovalec začel po zavarovaljevi pobudi, nadaljeval jo je pa, dasi mu je zavarovatelj v teku pravde naložil, naj

neha pravdati se. Kdo bo plačal stroške nadaljnjega pravydanja? — §§ 122, 139, 158 in dr. „vorsätzlich“ je piscu „namenoma“, „premišljeno“. Mislim, da moramo razlikovati, v kazenskem pravu „naklepno“ (s umišljajem), v civilnem „namerno“ (določno). — § 123, odst. 1. S tem, da so besede „v tej lastnosti“ postavljene na drugo mesto kot v Slpr., je določba postala težko razumljiva. — § 127, odst. 1. Zastavno pravico imam na stvari, ne do stvari, drugo bi lahko pomenilo obligacijski zahtevek, da se mi stvar, ki naj mi služi za zastavo, res izroči v zastavo. — § 131, odst. 2, ne „pri življenjskem zavarovanju koga drugega“, marveč „pri zavarovanju na življenje koga drugega“, to je povsem druga stvar, Slpr. prav. — § 132, odst. 2 na koncu „pa četuti se je imenovanje v pogodbi preje izvršilo“, prav „pa če tudi .... preje izvršilo v pogodbi“, Slpr. prav; odst. 3 „steht zu“ „preide“, napačno, preiti name more nekaj, kar je imel kdo drugi, v tem primeru pa drugi pravice baš ni pridobil, ona „ostane“ meni. — § 133 „Begünstigungsklausel“, „klavzula pogodovanja“, tako tudi Slpr., toda ta rabi za „Begünstiger“ dosledno „pogodovanec“, pisec pa „koristnik“; ne očitam, sam imam isti greh; od „koristnika“ ni samostalnika za „Begünstigung“, „pogodovanje“ pa ni naše. — § 134, odst. 1, ne „za tisti znesek“, temveč „na tisti znesek“, tisk. napaka, pa prav nerodna, ker obrača smisel. — § 140 „Rückkauf“ „povratni odkup“ je pleonazem, „odkup“ zadostuje. „Abfindungssumme“ „pogoditvena vsota“, tako tudi Slpr., morda „odpravnina“? — § 142, odst. 1 „unterbleibt“ je čisto objektivno, „se opusti“ manj, rekel bi „izostane“; odst. 2, ne „ko je nastop...“, nego „pri katerem je“, slično v § 146, odst. 1.

Kakor se vidi, ni mnogo resničnih napak, ki kvarijo ali zatemnjujejo smisel in ki bi imele pomen za prakso. Prepričan sem, da se da kolikor toliko točen prevod težjega zakona napraviti le, če sodelujeta dva, in sicer najbolje, pa tudi najzamudneje tako, da vsak napravi svoj prevod in da ju potem primerjata. Samo pregled po lingvistu ne zadostuje, ker se lingvist nepravnik ali ne bo upal mnogo popravljati, da ne pokvari smisla, ali pa bo popravljaj brez zadostnega ozira na pravni pomen.

Stvarno kazalo je dobro sestavljeno; rabo knjige bo olajšalo, da je pisec določbe, ki se tičejo posameznih panog zavarovanja, zbral pod posebnimi vodilnimi besedami in jih tako zbrane uvrstil v splošni abecedni red gesel.

Nekaj tiskovnih pomot je ostalo nepopravljenih; naj omenim važnejše: str. 27, vrsta 2, ne „more“, temveč „mora“; str. 31, vrsta 9, ne „in“, temveč „ali“; str. 37, zadnja vrsta, za „Stroške“ dodaj „prepisov“; str. 40, vrsta 6, za „je“ dodaj „zavarovalčevo“; str. 42, vrsta 4, za „je“ dodaj „kdo“; str. 95, pripombe, odst. 1, ne „nadzorovanju“, marveč „nadzavarovanju“; str. 114, § 69, odst. 4, ne „zavarovalčeve“, nego „zavarovančeve“; str. 135, § 86, vrsta 5, za „red“, dodaj „in“; str. 179, § 130, na koncu, ne „rento“, temveč „rente“; § 161, odst. 2, vrsta 1, ne „mora“, temveč „more“.

Bojim se očitka, da sem preveč prostora porabil za oceno razmerno dobre knjige. Saj je skoraj res, toda knjiga je bila nujno potrebna, kdor si jo nabavi, naj si, kolikor mi da prav, popravi pomote, v drugi izdaji mi morda da prav pisec sam. Na vsak način pa ima požrtvovalni pisec tudi pravico zahtevati, da se plod njegovega velikega truda ne odpravi s par površnimi frazami, temveč oceni resno, kakor je delo resno. In slednjič, marsikaj naj ne velja samo za ocenjeno knjigo.

M. Škerlj.

Veselý J.: Slubní soud. Příspěvek k dějinám procesního práva. Knihovna sborníku věd právních a státních. N. ř. číslo 18 a) obor právovědecký. Praha 1939. 78 str.

J. Veselý, docent pravne fakultete na Karlovi univerzi v Prazi, se odlikuje po izredni znanstveni delavnosti. Kot *cand. iur.* je sestavil l. 1929. v seminarju pok. prof. dr. M. Stiebra plastično sliko sodnega postopka pred češkim deželnim sodiščem v 16. stoletju.¹ Po dovršenih študijah pa se je kot asistent pravne fakultete posvetil kritičnemu proučevanju pravnih virov 16. stoletja, zlasti Viktorina Kornela z Všehrd in Rožmberske pravne knjige.² Zdaj se je lotil še „Statuta ducis Ottonis“, kjer ga je zanimal predvsem pravni institut „slubní soud“, ki ga omenja § 13 najmlajše redakcije omenjenih statotov iz l. 1237. V tem viru najdemo poleg latinskega besedila več značilnih čeških pravnih izrazov n. pr. tudi „narok“ in „sok“.

Z razlago instituta „slubní soud“ so se bavili dotlej že številni zgodovinarji: Palacký, H. Jireček, Jičínský, Tomaschek, Dudík, Brandl, Vacek, Šujan, J. Kapras, R. Rauscher in W. Weizsäcker. Večinoma so se zadovoljili s tem, da so razčlenili češki izraz etimološko in dobljeno mnenje skušali spraviti v sklad z latinskim besedilom omenjenega člena statotov. Zato so bili v pretežni večini mnenja, da predstavlja „slubní soud“ neko razsodišče, ki je sodilo s prisodniki iz vrst ljudstva o stvareh male vrednosti brez predpisov formalnosti in brez pravice do priziva.

Veselý pa je zavzel drugačno stališče. Dotedanji način raziskavanja se mu ni zdel popoln. Zato je privzel za tolmačenje pravnega instituta še IV. poglavje Rožmberske pravne knjige, kjer se omenja „slubní řeč“. To poglavje pa stoji v nekem nasprotju do VIII. poglavja iste pravne knjige. Že Brandl, Zigel in Čada so trdili, da je sestavljena Rožmberska pravna knjiga iz več delov, ki so različne starosti. R. Rauscher in O. Markov sta dokazala, da je VIII. poglavje v jedru starejše od IV. Veselýju pa je uspelo s spretno analizo dognati, da gre v obeh poglavjih prilično za iste primere kaznivih dejanj, da se pa dokazna sredstva bistveno razlikujejo in sicer predpisuje VIII. poglavje božjo sodbo (ordale) z vodo in žarečim železom v t. zv. narok primerih, IV. poglavje pa, ki je mlajše in predelano, pa uporablja kot dokazila prisego s soprisežniki (prisežniki pomagači). V primerih, kjer predvideva VIII. poglavje ordal z vodo, ima IV. pogl. 2 soprisežnika, kjer pa zahteva VIII. pogl. ordal žarečega železa, predpisuje IV. pogl. 6 soprisežnikov. IV. poglavje pa obravnava pravno postopanje „slubní řeč“, t. j. dokazno postopanje s prisego. Zato tudi „slubní soud“ ne more pomeniti razsodišče, marveč postopanje pred rednimi sodišči v malotnih (bagatelnih) stvareh, kjer se ni uporabljalo kot dokazno sredstvo božja sodba, marveč prisega. S svojo razlago je dospel Veselý do podobnega rezultata, kakor ga je dosegel T. Tara-

¹ Pře líčení před českým soudem zemským. Práce ze seminářů právnické fakulty Karlovy university v Praze. seš. č. 7. Seminář prof. dra M. Stiebra. Praha 1930, 32 str.

² Příspěvky ke kritice textu právních pramenů šestnáctého století I. Všehrd a desky zemské. Praha 1934, 111 str. II. Zústání prešpurské. Praha 1935 (Práce ze seminářů českoslov. právních dějin na právnické fakultě Karlovy university v Praze. č. 19, 21.); O text IV. hlavy Rožmberské knihy, Sborník věd právních a státních 36 (1936) 159 sl.

novski glede srbske porote srednjega veka, ki ne predstavlja posebne oblike sodišča, marveč le dokazno sredstvo.³

V posebnem ekskurzu se je bavil pisec še s pravnim institutom „naroka“, ki ga v prenesenem pomenu vsaj po nazivu poznamo tudi v jugoslovanskih pr. virih.⁴ Postopanje „narok“ se je vršilo v primerih tatvine, kjer je bil storilec neznan, ukradene stvari pa ni bilo mogoče najti. Okradeni je moral prijaviti tatvino sodišču, ki je odredilo oficialno preiskavo, da se ugotovi dejstvo tatvine in višina škode s „certum testimonium vicinorum“. Pozvali so vse, ki bi mogli o storilcu kaj vedeti. Kdor je ovadil domnevanega storilca (nařknouti), je postal s tem tožitelj = sok. Od ovaditelja je prejelo postopanje naziv: narok. S tem pa se je mogel začeti redni pravdni postopek, v katerem se je mogel obdolženec sprva očistiti suma le s pomočjo božjega sode. Zato je pa ta način postopanja „naroka“, ki se je razširil od tatvine na druge zločine, moral z odpravo božjih sodb izginiti.

Dr. Jos. Žontar.

Vassileff Il. Boris: La responsabilità penale del tubercolotico dal punto di vista medico-legale. Prefazione del Prof. Ar. Morselli, Seconda edizione. Sine anno. Str. 211.

Knjiga bolgarskega zdravnika-ftizeologa dr. Borisa Il. Vassileffa, ki je študiral v Italiji, je imela nenavaden zunanji uspeh. Doživela je dve izdaji v italijanščini ter je izšla tudi v bolgarščini, ruščini in nemščini. Prepuščajoč oceno njene čisto medicinske strani strokovnjakom, se hočemo omejiti le na oni del njenih zaključkov, ki spadajo v področje kazenskega prava in kriminologije.

Vprašanje o odnosu med tuberkulozo in kriminaliteto je v italijanski strokovni literaturi obravnaval že avtorjev učitelj A. Morselli v svoji razpravi p. n. Lo stato attuale nelle nozioni scientifiche sui rapporti fra tubercolosi e criminalità (1910). Predmet specialnih raziskavanj dr. Vassileffa pa je bilo vprašanje o kazenski odgovornosti tuberkuloznih delinkventov v zvezi z etiologijo zločinstvenosti oseb, ki bolujejo na tej zavratni boleznii.

Pisatelj skuša dokazati, da obstoji med tuberkulozo in kriminaliteto mnogo ožja zveza kakor se navadno misli. To dejstvo razlaga avtor s tem, da „la delinquenza del tubercolotico... ha la sua causa nello stato di intossicazione cerebrale tubercolotica“ (str. 135). Mnoge tuberkulozne osebe, kakor zatrjuje Vassileff, so nagnjene k afektivnim izbruhom in nasilnim dejanjem, nevarnim za družbo. Med njihovimi delikti prevladujejo kazniva dejanja zoper osebe (delitti contra persona fisica), nasilna anarhistična in podobna dejanja.

Na podlagi svojih raziskavanj o vplivu tuberkuloze na duševno stanje bolnikov prihaja Vassileff do zaključka, da je večina tuberkuloznih zmanjšano vračunljiva („semi-infermità di mente nell'individuo tubercolotico“, str. 178). Tej svoji tezi pripisuje avtor značaj znanstvenega aksioma (str. 27). Še bolj radikalno mnenje oblikuje pisatelj na str. 168., ko označuje večino tuberkuloznih za psihopatične in duševno bolne: „... Il tubercolotico, per la maggior parte dei casi, è un psicopata, un ammalato di mente“ (str. 168).

Pri avtorju se opaža ono stremljenje, kolikor le mogoče raztegniti pojem zmanjšane vračunljivosti, zoper katero je upravičeno svaril

³ Istorija srpskog prava u Nemanjićkoj državi III./IV. Beograd 1935, 209—218.

⁴ Mažuranić, Prinosi za hrv. pravnopovj. rječnik 716.

odlični nemški kriminalist Wilhelm Kahl: „Nichts hat den Begriff der verminderten Zurechnungsfähigkeit so sehr in Misskredit gebracht als der Mangel seiner scharfen Abgrenzung... Durch nichts würde seine Anwendbarkeit in der Rechtssprechung so sehr erschwert werden als durch unangemessene Erstreckung auf alle nur denkbaren geistesdefekten Verbrecherkategorien.“ (Kahl: Die strafrechtliche Behandlung der geistig Minderwertigen.) Avtorjeva analiza pojma zmanjšane vrčunljivosti je površna. Zelo komplicirane psihiatrične in pravne problematike tega vprašanja, ki jo obravnavajo s tako izčrpnostjo Wilmanns, Cramer, Schultze, Kahl in dr., se Vassileff ni niti dotaknil.

Pojem psihopatije pri tuberkuloznih razloga avtor skrajno široko, Romantizem Novalisa, religioznost Frančiška Asiškega, revolucionarnost Kerenskega spravlja Vassileff v vzročno zvezo z jetiko! Omenja tudi zvezo med tuberkulozo in genialnostjo takih mož kot Molière, Mozart, Chopin, Maupassant in dr. (Str. 123): „All' effervescenza ideativa di alcuni grandi poeti e scrittori coopera, in gran parte, la intossicazione tubercolare“. (Str. 123.) Vsako more presegajo po svoji neokusnosti avtorjeva izvajanja, ki se nanašajo na osebnost ustanovitelja krščanske religije: „Cristo fu tubercolotico... Egli condusse una vita molto anti-igienica e di eccessivo strapazzo fisico, morale e mentale...“ (str. 118).

Avtor naglaša, da nastopa kot zdravnik-naturalist, ki se opira na realizem in pozitivizem („che si basa sul realismo e sul positivismo“, str. 109). Toda na žalost je to tista vrsta nekritičnega naturalizma, ki jo je uvedel v kriminologijo Cesare Lombroso in ki vodi do prenagljenih generalizacij, apodiktičnih trditev in navidezno-znanstvenih hipotez. Nekritičnost kvari tudi oni del knjige, ki vsebuje izsledke pozitivnega znanstvenega raziskovanja.

Povsem nenavadno je, da je avtor na mesto uvoda priobčil zasebna pisma številnih učenjakov, publicistov, advokatov itd., ki proslavljajo njegove znanstvene zasluge in celó označujejo avtorja kot „una natura generosa, aperta al senso profondo della pietà umana.“

A. Maklecov.

Donnedieu de Vabres L.: La crise moderne du droit pénal. La politique criminelle des États autoritaires. Paris 1938. Librairie du Recueil Sirey, str. 225.

V svojem najnovejšem delu nam pisec sistematično prikazuje kriminalno politiko po poedine kazenskopravne ustanove avtoritarnih držav: Italije, Nemčije in Rusije, katero smatra celo kot „un gouvernement autoritaire... au plus haut degré“ (str. 142). In ko o njej nadaljuje „Il y a, aujourd' hui, moins de liberté en Allemagne qu' en Italie, moins de liberté en Russie qu' en Allemagne“ (str. 142), se je kot svobodni duh že opredelil ter označil svoje stališče, ki ga zavzema do omenjene trojice avtoritarnih držav. Ker je vsak kazenski zakonik bolj kot kateri koli drugi ob svojem nastanku veren odraz vsakokratnih kulturnih, političnih, socialnih in gospodarskih razmer, zato je povsem razumljivo, da pisec kot Francoz, ki je že iz tradicije demokratično usmerjen, načeloma odklanja kazenskopravno doktrino avtoritarnih držav. Toda njegova metoda je povsem kritična; saj nam na koncu svoje knjige podaja še kratek pregled reform, ki bi jih bilo treba izvesti na temelju pridobitev avtoritarnega kaz. prava tudi pri onih kaz. zakonikih, ki temelje idejno na franc. code pénalu iz l. 1810. ter so prežeti z individualizmom in liberalizmom prejšnjega stoletja.

Iz omenjene trojice kazenskopravnih sistemov mu je fašistično kazensko pravo še najbližje. Ideje italijanskih kazenskopravnih šol so še prežive in njihova tradicija je še premočna, da bi bil možen tako radikalen prelom idej v kriminalni politiki, kakor to vidimo v nemškem nacionalnosocialističnem, še bolj pa v sovjetskem kaz. pravu. Novi ital. kaz. zakonik, ki je v glavnem delo pravosodnega ministra Rocca, je, kar se tiče njegove idejne osnove, inspiriran po tehnično-juridični šoli. Tipično avtoritarnega najdemo v njem le toliko, kolikor kaže izredno strogost do političnih kaznivih dejanj ter v njegovi izredni zaščiti družine, države in narodnega gospodarstva. Tako ima italij. kaz. zak. celo posebno poglavje o deliktih zoper narodno gospodarstvo, industrijo in trgovino. (V njem normira tudi zaščito dela!) Nasprotno pa hodi, kakor bomo to še videli, nacionalno soc. kaz. pravo povsem nova pota, tako da je razlika med njim in prednacionalnosocialističnem kaz. pravom mnogo večja kakor pa med sedanjim in starim italij. kaz. zak. iz l. 1889.

Nemško nac. soc. kaz. pravo pa karakterizira pisec po tudi že v nemški kazenskopravni znanosti ustaljenih označbah kot „pravo volje, rase in zdravega ljudskega pojmovanja“. Kot pravo volje ga smatra zaradi tega, ker poudarja nac. pravo prvenstveno subjektivno plat kaz. dejanja; tkz. notranji dejanski stan se mora v mnogo večji meri upoštevati kot zgolj zunanji znaki kaznivega dejanja, ki tvorijo njegov objektivni ali zunanji dejanski stan (Willensstrafrecht). Po svojem poglavitnem namenu, kateremu naj to pravo služi, ga pisec označuje kot pravo rase (Rassenstrafrecht). Kot takega ga pisec odklanja; kajti pravno neenakost ras je smatrati le za zatirjevanje, ne pa za znanstveno dokazano. Pravo „zdravega ljudskega pojmovanja“ pa se javlja v načelu, ki določa, da se naj vsa sporna pravna vprašanja rešujejo tako, kot to zahteva zdravo pojmovanje nemškega ljudstva (Gesunde Volksanschauung). Seveda se pisec ni mogel spuščati v podrobno razpravljanje poedinih ustanov nac. kaz. prava, saj so mu bile na razpolago samo uradne spomenice o bodočem kaz. zakoniku, dokončen, v posamezne paragrafe stiliziran načrt pa javnosti še ni bil objavljen. Nemško nac. kaz. pravo je piscu tudi realnost, ki je pogojena po „skupnosti krvi in zemlje ter zvestobe do vodje in ljudskega občestva“.

Nasprotno pa je pisec do sovjetskega kaz. prava, ki zasleduje v načelu iste cilje kot nac. pravo, malodane brez simpatij. Državo pojmuje le kot umetno tvorbo, ki odgovarja vsakokratnim časovnim prilikam; človek pa je permanentna stvarnost. Zaradi tega je podrejevanje bitnih interesov poedinca onim države protivno naravi. Ker je že komunistični družabni ustroj načelno protiven vsaki individualnosti, zato se tudi sovjetsko kaz. pravo prvenstveno bavi z zaščito države in njenih ustanov, zlasti pa „s pridobitvami proletarske revolucije“. Ta zaščita pa prehaja že v sovraštvo do onih, ki vzbujajo še tako rahel sum, da so protivniki kake proletarske ustanove. Toda „La haine n'est pas constructrice“ (str. 201). In kaz. pravo, ki ne sledi načelu, da je človek rojen, da ljubi, ne pa da sovraži, nasprotuje svojemu pravemu namenu.

Vendar pa je pisec po kritični presoji omenjenih pravnih sistemov ugotovil trojen napredek v primeri z liberalnim kaz. pravom: avtoritarno kaz. pravo nam nudi vzgled realnosti, vzajemnosti in primerne strogosti kaz. prava. Sedanje, liberalno usmerjeno kaz. pravo se je v preveliki meri posluževalo fikcij, s katerimi se je hotelo izogniti mnogim težkočam in z njimi razrešiti preporna vprašanja. Na primerih, ki jih pisec v svoji knjigi obravnava, nam kaže fiktivni značaj mnogih pravnih ustanov ter pravi, da so fikcije v pravu „un mol oreiller offert à la paresse du juge“ (str. 203). Premočno poudarjeni individualizem

je oslabil zavest solidarnosti. To je dobilo svoj odraz tudi v kaz. pravu, ki je v prvi vrsti dajalo svojo zaščito interesom poedinca, dočim sta država in družba uživale mnogo manjšo kazenskopravno zaščito. Nazadnje pa so prepogoste pomilostitve, prekomerna in nekritična uporaba pogojne obsodbe ter pogojnega odpusta odvzeli kaz. pravu ono resnost in strogost, ki mu mora biti že po namenu lastna, ako hoče uspešno zasledovati svoj cilj. Brezdvomno so piščeve ugotovitve, zlasti pa poslednja, povsem v skladu z dejanskim položajem v sedanjem kaz. sodstvu. Tudi pri nas moremo na eni strani ugotoviti prepogoste pomilostitve, na drugi pa presplošno izrekanje pogojnih obsodb, tako da se v ljudstvu že utrjuje zavest, da ima storilec pri prvi storitvi kaz. dejanja celo pravico do pogojne obsodbe, ne pa da je to sodnikova diskrecijska pravica.

Pisec zavrača tako avtoritarno kakor tudi liberalno kaz. pravo. Bodoče kaz. pravo mora biti pravo delovnega ljudstva, pri čemer pa ne sme temeljiti na dogmi o razrednem boju niti ne sme biti pravo rase. Vsi dosedanji kaz. zakoniki, zlasti pa franc. code pénal iz l. 1810., so bili zakoniki meščanstva, to je narodove manjšine. Zato predvideva pisec „réformes de structure“, ki se izraža v socializaciji kaz. prava. V mnogo večji meri, kot se je to dosedaj vršilo, se mora upoštevati pripadnost k izvestnim poklicem. Poklic tvori namreč eno izmed integralnih sestavin človeške osebe. Deloma se je ta pripadnost k izvestnim poklicem že upoštevala, ko so kaz. zakoniki uvedli posebne sankcije za storilce, ki pripadajo k določenim poklicem ter je bila storitev kaz. dejanja v zvezi s poklicem. Početek profesionalnega kaz. prava pa vidimo v disciplinskem pravu, katerega smatra pisec za „droit pénal professionnel du premier degré“.

To so v glavnem misli, ki jih pisec razvija v svoji knjigi. Vsaka stran je bogata na globokih pravnofilozofskih mislih, s katerimi pisec utemeljuje svoja dognanja. Pričujoče delo ni samo sijajen prikaz kriminalne politike omenjenih držav, nego nam jasno očrtava nastanek novega prava, ki ima svoj izvor v državi ali rasi ali razredu.

Dr. R. Trofenik.

Maklecov Aleksander: Marriage and the Family in Soviet Russia. Posebni odtis iz East Europe, 1939, štr. 79—102.

Pod tem naslovom, ki se slovenski glasi: „Zakon in rodbina v Sovjetski Rusiji“, je profesor ljubljanskega vseučilišča A. V. Maklecov napisal v reviji „East Europe“ zanimivo poročilo.

Po pojmovanju sovjetskih oblastev in ideologov je rodbina samo še atavističen ostanek buržujske družbe, institucija, ki odмира in je na tem, da se odpravi. Že z zakonom iz leta 1918., ki urejuje civilni položaj zakona, rodbine in varuštva, so sovjeti priznali kot edino legalno obliko zakona med možem in ženo civilni zakon, t. j. tak zakon, ki je vpisan v uradu za civilni register. Mož in žena sta popolnoma enakopravna, med otroki poročenih in neporočenih staršev ni nobene razlike. Adopcija je protizakonita in neveljavna. Glavna podlaga za rodbinsko pravo je zakonik iz leta 1926, ki obsega norme o zakonu, rodbini in varuštvu in je stopil v veljavo dne 1. januarja 1927. Po novem zakoniku zakoni, sklenjeni v cerkvi po 20. decembru 1917, niso bili priznani. Razen zakonov, vpisanih pri uradih za civilni register, so bili priznani tudi tako zvani „de facto zakoni“, ki nastanejo 1. zgolj zaradi spolnega občevanja, 2. zaradi skupnega gospodinjstva, 3. vzrejanja otrok, 4. medsebojnega pomaganja. Francoski pravniki take zveze oznamenujejo kot „union libre sans mariage“ ali „mariage de seconde

classe". Zakoni se kaj lahko razvežejo. Zadostuje medsebojni sporazum, pa tudi enostranski izrek volje, samo moža ali samo žene. Razveza stane 3 rublje, vsa procedura traja samo 15 minut. Pomisleke, ki so jih nekateri izražali, da bi bilo vendar treba razvezni postopek skrbneje izvajati, je gospa Kolontai pobijala s teorijo o „giblivosti“ v seksualnih razmerjih, češ da za delavski razred ne sme biti trdnih seksualnih vezi. Materinstvo ne zasluži posebne pažnje toliko v interesu samih žena kakor zaradi ekonomskega blagostanja države, da se po besedah gospe Kolontai obvaruje moč žene pred iztrošenjem zaradi rodbine in jo more bolj racionalno izkoristiti za dobrobit skupnosti. — Ruske žene pa niso vse pokazale volje, sprejeti ta nova gesla, ter so tudi na strankinih kongresih izpovedovale odločno nasprotovanje. Zahtevale so zlasti registracijo zakona, razen tega so se, posebno kmetje, tudi v cerkvah poročali. Razen tega so nastale velike nevšečnosti zaradi neplačevanja alimentov in ker je silno naraščala kriminaliteta med otroki.

Ti pojavi so polagoma zganili sovjete, da so začeli misliti na reforme ter odstopati od strogih ideoloških načel in določb rodbinskega zakonika iz leta 1926. Tako so l. 1927. dovolili adopcijo in pa izročitev otrok v skrbstvo posameznim obrtnikom ali kmetom, ki so postali otrokom varuhi. Ni trajalo dolgo, pa so se že pojavile pritožbe zaradi krutega ravnanja z otroki.

Sovjeti so sedaj spoznali, da te razmere škodujejo narodu in slabijo njegovo vojaško moč. Pokazali so že večkrat, da znajo opustiti temeljna načela komunističnega nauka, kadar to zahtevajo utilitaristični ali taktični razlogi. Tako so tudi zgolj iz takih razlogov spremenili rodbinski zakonik iz l. 1926. ter proglasili dne 27. junija 1936 nov zakon. Na to zakonodavno delo je pripravljalo v časopisju obdelovano geslo, da je treba povzeti „borbo zoper zanemarjanje rodbine in rodbinskih dolžnosti“.

Zakon je določil, da se odslej morata na razpravo zaradi razveze zakona vabiti oba zakonca in da se dejstvo razveze zabeleži v potnem listu. Kadar se izda naredba, da mora oče plačevati vzdrževalnino za otroke, znaša ta eno četrtno njegovega dohodka za enega otroka, eno tretjino za vzdrževanje dveh otrok in polovico za tri ali več otrok. Ako oče ne plača, ga sodišče lahko obsodi na zapor do dveh let. Tudi se odreja pomoči za matere, ki imajo več kot šest otrok.

Prof. Maklecov nam je poslužil tudi z navedbo ruske literature o seksualnem življenju in o seksualni vzgoji moderne mladine, ter o kriminaliteti med otroki in naraščanjem. Na koncu ugotavlja, da je rodbina v Rusiji kljub ostrim posegom s strani države in globokim pretresljanjem vendar pokazala trdoživost in veliko moč, in se tolaži z mislijo, da bo napad na te najglobokejše biološke in moralne temelje socialnega življenja končno ostal brez uspeha.

Dr. F. Skaberné.

Dr. Ruven Anton: Trgovački zakon kraljevine Jugoslavije. „The-mis“, Zagreb 1938. Mala 8°, str. 501, cena vez. 99 din.

Zepna izdaja z opazkami iz službenega obrazloženja vladinega predloga na novi trg. zakon in z odločbami stola sedmorice, stola sedmorice odd. B. in avstr. vrhovnega sodišča, za katere izdajatelj misli, da bodo rabljive tudi po novem zakonu. Takih odločb bi se bilo po mojem mnenju našlo še več, zlasti tudi za poglavje o družbah z o. z., kjer izdajatelj sploh ne navaja odločb.

Annuario di Diritto comparato e di Studi legislativi, XIV, fasc. 5. Vsebinska: Mazzoni L., Esame comparato delle fonti di regolamento del lavoro. Abriss der deutschen juristischen Literatur des Jahres 1937. - Sommari di Legislazione internazionale, anno 1937.

Dr. Eisner B.: Die Rechtsstellung der ausländischen Handelsgesellschaften in Jugoslawien nach dem neuen jugoslawischen Handelsgesetz. Posebni odtis iz Mélanges Streit. Atene, 1939. Str. 281—298.

Dr. Eisner B.: Treba li u našem jedinstvenom građanskom zakoniku predvideti zakonsko pravo prvokupa (prekupa, preće kupnje)? Posebni odtis iz Arhiva, Beograd, 1939. Str. 5.

Gospodarska struktura Slovenije v luči poklicne statistike in delavskega zavarovanja. Izdal Socialno ekonomski institut v Ljubljani. 1939. Str. 37, kart 16.

Dr. Kostić M. Lazo: Administrativno pravo Kraljevine Jugoslavije. Treća knjiga: Nadziranje uprave. Geza Kon. Beograd. 1939. Str. 351.

Dr. Leitner Alfred: Uvod u studij poreznog prava. Samozaložba. Zagreb. 1939.

Maklešov Aleksander: Zadaci i metode izučavanja kriminaliteta u Jugoslaviji. Posebni odtis iz Arhiva. Beograd. 1939. Str. 16.

Mal. J.: Svoboda ali sužnost. Posebni odtis iz Časa. Ljubljana. 1939. Str. 4.

Dr. Matijević Ivo — dr. Čulinović Ferdo: Komentar zakona o izvršenju i obezbeđenju. IV. knjiga, 5. §§ 122 do 147. Štamparija Svetlost. Beograd. 1939. Str. 1647—1726.

Peritch M. J.: Sur la Nouvelle Route. Posebni odtis iz La Revue Mensuelle. Genève, 1939. Str. 8.

Dr. Stražnicki Milorad: Tumač trgovačkoga zakona od 28. listopada 1937. Jugoslavenska štampa. Zagreb. 1939. Str. 673.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv LVI, 3: Spektorski E.: Pavle Novgorovcev. Maklešov A.: Zadaci i metode izučavanja kriminaliteta u Jugoslaviji. Vladislavljević M.: Postanak države. Blagojević B.: Zakonsko nasledjivanje u svojini između bračnih drugova. Popović V.: Dvostruko oporezivanje i oporezivanje preduzeća sa ograncima u više države. Popović S.: Unapredjenje državnih činovnika po skraćenom roku. — Arhiv LVI, 4: Struve P.: Polazni problemi sociologije ekonomskog života. Todorović M.: Mišljenja o državnim dugovima kod merkantilista i kameralista. Lazarević T.: O pritvoru dužnika. Djordjević J.: Američki federalni ustav i federalizam u svetu. Popović V.: Dvostruko oporezivanje i oporezivanje preduzeća sa ograncima u više država. Arandjelović D.: Interesantni slučajevi iz francuske jurisprudencije. — Branič 9: Vukčević R.: Mesto zakona — uredbe o sudijama. Kazimirović R.: Relativno-filozofski i crkvenopravni pogledi h. c. Dr. Živojina Perića. Mišić D.: Da li maloletnik ima svojevoljnost. Stefanović B.: Da li muž za svoju ženu kod dela uvrede i klevete može podizati tužbu? — Mjesečnik 10: Dolenc M.: O pravilnim granicama sudske vlasti u krivičnim stvarima. Rastovčan P.: O akcijskom zakonu nacistične Njemačke. Politeo I.: Sporovi oko nadležnosti i postupka. Trgovčević M.: Iz prakse državnog saveta. Kun I.: Prilog tumačenju § 246 zakona o radnjama. Brkić M.: O najmu broskog osoblja. Čurić I.: O ograničenju tuženoga traženja iz § 547/II grpp. Špan I.: Da li se načelo publiciteta javnih knjiga odnosi i na hipotekarnu tražbinu. — Policija 9—10: Džisalović R.: Smisao odredbe člana 29 od. 1. Septembarskog ustava. Mišić D.: Osmogodišnjica Jugoslovenskog ustava. Vuković S.: Obeležja naredbe opšteg značaja i naredjenja za pojedine slučajeve iz čl. 67 ZUU po sadržini. Kulaš J.: Krivična od-

govornost lekara i nadrilekara. Kecojević S.: Kazne, mere bezbednosti i odmeravanje kazne po projektu zakona o istupima. Pavlović V.: Da li saučesnici u vojnim krivičnim delima odgovaraju po opštem ili vojnom krivičnom zakoniku? Petrović B.: Žene sudijske. Gavrilović V.: Javno mišljenje. Djordjević T.: Nekolike krivične praznovrice. — **Pravosudje 9—10:** Politeo I.: Povodom novih sudskih uredaba. Danić D.: Povodom novih sudskih uredaba. Sajovic R.: Usoda zakona o sodnikih. Kušej G.: Ustavopravna pitanja koja se nameću u vezi sa izdavanjem Uredbe o postavljanju sudija redovnih sudova i Uredbe o odgovornosti redovnih sudija. Vukčević R.: Šesta godišnja skupština Udruženja sudija Kraljevine Jugoslavije. Radojković M.: Žene u sudskoj struci. Ljubić P.: Depolitizacija sudija i njihova nezavisnost. Djisalović R.: Raspuštanje Narodne skupštine. Pavlović V.: Naši vojni sudovi. Lekić N.: Da li radniku sa mesečnom platom pripada nagrada za prekovremeni rad? Gojković M.: Naknada štete zbog gubitka matere.

Razne vesti.

Vrhovno sodišče v Ljubljani. Z uredbo o poslih pravosodstva z dne 27. septembra 1939, ki ureja sodno organizacijo v banovini Hrvatski in podreja sodišča iz teritorijev, priklapljenih tej banovini, apelacijskemu sodišču v Zagrebu, je bil s 1. novembrom 1939 oddelek B stola sedmorice v Zagrebu ukinjen. Njegovi posli, kolikor se nanašajo na kraje, ki so podrejeni poslej apelacijskemu sodišču v Zagrebu, so bili preneseni na stol sedmorice v Zagrebu, za posle sodišč, podrejenih apelacijskemu sodišču v Ljubljani, pa se je s čl. 21 uredbe osnovalo Vrhovno sodišče v Ljubljani. S kraljevim ukazom so bili imenovani k vrhovnemu sodišču tudi že naslednji dosedanji člani odd. B. stola sedmorice in sicer za predsednika dr. Konda Jakob, za sodnike Arnerič Ljubomir, Lajovic Anton, dr. Gaber Milko, dr. Fišinger Josip, dr. Munda Avgust, dr. Pihler Fran, dr. Petelin Bogdan, za vrhovnega državnega tožilca Milanović Ljubomir, za namestnika vrh. drž. tožilca dr. Štuhar Anton. Tako se po skoro dvajsetih letih vrača zadnja sodna stopnja iz Zagreba nazaj v Ljubljano, seveda tokrat v obsegu in s kompetencami, določenimi v sodno organizacijskih in procesnih zakonih. Kakor je najvišje sodišče vsakemu narodu čuvar pravičnosti in nepristranosti, obenem mu pa tudi izpopolnjuje in utemeljuje pozitivno zakonodajo, tako smo trdno prepričani, da bo tudi vrhovno sodišče v Ljubljani upravičilo vse take nade in želje, ki se stavljajo vanj. Zato vrhovno sodišče in njegove člane v naši sredi najiskreneje pozdravljamo.

Osebnosti. Za sodnega inspektorja je postavljen dr. Bizjak Ivan. Nadalje so postavljeni za sodnike okrajnih sodišč dr. Dev Miroslov (Maribor), dr. Omladič Franc (Kozje) in Kermavner Boris (Cerknica), za pristava dr. Blejcek Konrad (Logatec) in Czerny Igo (Velike Lašče), za namestnika državnega tožilca Perovšek Martin (Novo mesto). — Premeščen je sreski načelnik Milač Ivan v Črnomelj, za sreskega načelnika v Dravogradu je postavljen Skale Otmar. — Odvetniško pisarno sta odprla dr. Prah Karl v Celju in dr. Modic Heliodor v Ljubljani. — V pokoj je stopil namestnik dr.

žavnega tožilca Groznik Ivan. — Umrli so: direktor poštne direkcije dr. Vagaja Anton, okrajni sodnik Kramer Emil, javni notar Rant France, starešina okrajnega sodišča dr. Lozar Franc in odvetnik dr. Stajanko Mihael.

Iz poročila upravnega odbora šestemu rednemu občnemu zboru društva sodnikov kraljevine Jugoslavije v Beogradu dne 18. junija 1939 posnemamo: Uprava je tudi v zadnjih dveh letih nadaljevala z delom prejšnjih uprav in to v duhu pravil in zahtev, izraženih v resolucijah občnih zborov. Spremljajoč vse važne pojave in momente, tiče se sodniškega stanu, je uprava nastopila večkrat na merodajnih mestih in v javnosti, naglašujoč najvažnejše zahteve in potrebe sodniškega stanu v interesu dobrega sodstva in pravosodja. Pri tem je uprava smatrala kot najvažnejše, da se izda nov zakon o sodnikih ter je temu vprašanju posvečala največ pozornosti. Dne 3. septembra 1936 je stopil avtomatsko v moč čl. 101 ustave, a z njim tudi stalnost sodnikov. Prav tako je po čl. 100 ustave proglašena tudi neodvisnost sodnikov. Ta datum je bil, kar se mora priznati, velike važnosti ne samo za sodnike, temveč za vse pravosodje in javno življenje. Ali vkljub temu, da je bil odpravljen režim odvisnega sodstva in se je začel povračati mir v sodniške vrste, se vendar na tem dobrem potu ni šlo do konca. Bilo je namreč neobhodno potrebno, da se izda nov zakon o sodnikih, da se s tem ustavno določena sodniška stalnost in neodvisnost določi z zakonom in izboljša gmotni položaj sodnikov. Pri pomanjkanju posebnih jamstev, določenih z zakonom, sodniška neodvisnost ne more priti do polnega izraza.

Izhajajoč od tega, je uprava na prvih svojih sejah razpravljala o vprašanju, ali naj se izda obširna brošura o zakonu o sodnikih. Moralo pa se je to opustiti, največ zaradi stvarnih težkoč. Vendar se je stvar uredila tako, da je izšlo v dnevnem tisku poročilo o poteku diskusije in da je član uprave M. Zlatanović objavil v „Pravosudju“ 1937, kakor tudi v posebnem odtisku svoj referat, katerega je podal na občnem zboru in v katerem je listinsko navedel razloge, zaradi katerih je nujno, da se čimprej izda zakon o sodnikih.

Kar se tiče samega načrta zakona o sodnikih, je tak načrt izdelala že leta 1935. komisija, ki jo je postavil tedanji minister pravde g. Miškulin. Pri tem je aktivno sodelovala prejšnja uprava, ki je pripravila in vročila ministru za pravosodje tudi pripombe sekcij, kolikor so jih le te njej poslale. Načrt je bil predložen ministrskemu svetu, pa je bil zaradi nastopajočih sprememb v ministrstvu pravde umaknjen in izročen v študij nekemu profesorju juridične fakultete. Bil je nato ponovno predelan in predložen ministrskemu svetu in komiteju ministrov, tako da je za čas prejšnjega občnega zbora in še nekaj časa po tem izgledalo, da bo ta načrt s spremembami, ki njegovih osnovnih načel niso spremenile, hitro predložen narodni skupščini. Ali takšni izgledi so se kmalu pričeli manjšati. Nastopile so nove režimske spremembe, člani uprave so posetili novega ministra pravde in mu obrazložili nujno potrebo, da se izda zakon o sodnikih, kakor tudi druga vprašanja, ki se nanašajo na sodniški stan. G. minister je pri tej priliki izjavil, da sodniki že imajo stalnost po določbah same ustave in da bo on stalnost spoštoval, vendar da mora on naše zahteve proučiti tudi kot politik. Ni se strinjal z nekaterimi načeli, ki jih vsebuje načrt, posebno ne z volilnim sistemom ob imenovanju in z avtomatskim napredovanjem sodnikov, medtem ko se je strinjal z zahtevo glede

posebnega dodatka za nakup knjig. Predstavniki društva niso opustili ob tej priliki, da ne bi poudarjali, da smatrajo stalnost, nepremestljivost, volilni sistem, avtomatsko napredovanje in materialno zavarovanje sodnikov kot jamstvo sodniške neodvisnosti, brez katere ni zadostnega jamstva za pravico v državi. Pri tej priliki se je obravnavalo tudi vprašanje zaposlitve diplomiranih pravnikov in napredovanje sodniških pripravnikov po činu.

Po gori navedenem in po posvetovanju glede nadaljnjih korakov, je zahteval društveni predsednik avdijenco in je bil dejansko sprejet od g. predsednika ministrskega sveta. V tem času so se v političnih krogih trdovratno vzdrževale vesti, da bodo vsi sodniki z zakonom postavljeni na razpoloženje in to kljub po ustavi priznani stalnosti. Društveni predsednik je to poročal g. predsedniku ministrskega sveta in poudarjal, da je zaradi tega nemir med sodniki. G. predsednik ministrskega sveta je zanikal takšne vesti in izjavil, da bi on na takšen predlog ne pristal ter se je zanimal za vprašanje justične palače in sodnih zgradb, enotne kasacije in drugo. Obljubil je, da se bo glede načrta zakona o sodnikih posvetoval z g. pravosodnim ministrom.

Društvena uprava je ob tej priliki imela plenarno sejo. Vse odločbe plenarne seje je društvena uprava pravočasno in popolnoma izvršila. Sklep o potrebi, da se izda zakon o sodnikih, je bil objavljen tudi v dnevnem in strokovnem tisku in izročen predsedniku ministrskega sveta, ministru pravde ter predsednikoma senata in narodne skupščine.

Vendar se ni pri vsem trudu doseglo to, kar se je hotelo. V proračunski debati, ki se je vodila 1938. leta v narodni skupščini, prijavilo se je nekaj govornikov, ki so se zavzeli za sodstvo in sodnike, vendar predloženi amandmani niso bili sprejeti in takratni g. minister pravde je pri razpravljanju o načrtu zakona o sodnikih zavzel stališče, ki se v osnovi ne sklada s pripravljenim načrtom.

Nato so predstavniki uprave obiskali g. ministra pravde ter mu obrazložili neljubi vtis, ki je nastal v sodniških vrstah zaradi proračunske določbe o stavljanju sodnikov na razpoloženje ob ustanovitvi novih sodišč. Posebno se je poudarjalo, da se naj to zakonsko pooblastilo izkoristi samo v najmanjši meri in da se pri tej priliki upošteva čin sodnikov, oziroma da se prvenstveno premestijo mlajši sodniki. G. pravosodni minister je nato izjavil predstavnikom društva, da je s tem amandmanom na molčeč način priznana po ustavi zajamčena sodniška stalnost. Omenil je, da so bile premestitve potrebne radi uveljavljenja zakona o ustanovitvi novih sodišč in da bo načrt zakona o sodnikih vzel v obravnavanje po končanem delu pri uvajanju novih sodišč.

Nekaj časa po tem so delegati uprave obiskali ministra dr. Korošca in dr. Spaha in jima priporočali, da se kot vplivni člani vlade zavzamejo za čimprejšnje izdaje zakona o sodnikih. Celo upravo je sprejel tudi minister dr. Ružič. Ali čeprav so navedeni gospodje ministri našo upravo lepo sprejeli in pokazali polno razumevanje za naše vprašanje, se mora vendar ugotoviti, da se vprašanje načrta zakona o sodnikih ni premaknilo nikamor naprej.

Kar se tiče drugih vprašanj, s katerimi se je uprava bavila, je treba takoj poudariti njeno brigo za številnim in moralnim ojačanjem organizacije. Da bi občni zbor bil čim bolj obveščen v tem pravcu, je treba, da se tu prikaže stanje članstva po sekcijah tako, kakor se to kaže iz njihovih poročil prejšnjega leta.

1. na področju sekcije Ljubljana	od 320,	je bilo včlanjenih 300 oseb
2. „ „ „ Split	„ 159, „ „ „	150 „
3. „ „ „ Podgorica	„ 64, „ „ „	34 „
4. „ „ „ Skoplje	„ 254, „ „ „	145 „
5. „ „ „ Sarajevo	„ 369, „ „ „	168 „
6. „ „ „ Zagreb	„ 642, „ „ „	254 „
7. „ „ „ Novi Sad	„ 220, „ „ „	47 „
8. „ „ „ Beograd	„ 1514, „ „ „	150 „

Skupaj je bilo v vseh sekcijah od 3526 sodnikov, državnih tožilcev, tajnikov, pristavov in sodniških pripravnikov, kateri morejo biti člani društva po pravilih sekcij, včlanjenih v februarju 1938 vsega 1163 oseb, ali izraženo v odstotkih 32'9%.

Prepričana, da se v dobrobit organizacije more obdržati samo tako, če stoje sekcije in centrala v stalnem kontaktu in v vzajemnem podporanju, je uprava vse sekcije obveščala o svojem delu, pošiljajoč jim dvakrat obširna sporočila, pri tem pa je na drugi strani o vseh predlogih in sugestijah sekcij zavestno vodila račune in, kolikor je v njih našla kaj novega in koristnega, to osvojila in se na primeren način pismeno ali ustno prizadevala, da se zahtevi sekcije ugodí. Če je kdaj iz razlogov proste uprave tudi izostalo obvestilo, ne znači to, da je izostala tudi akcija uprave.

Prav tako je uprava intervenirala v korist poedinih članov, kateri so se v tem pravcu na njo obračali, kadar je smatrala, da je takšen apel bil na svojem mestu. Ona je to v nekaterih slučajih storila z obrazloženim spisom, a v največ slučajih ustno preko svojega predsednika Jankovića, kateri je o storjenih korakih podal poročila na sejah.

Ko je uprava delala na ostvarjanju stanovskih vprašanj in je predvidevala, da zakon o sodnikih ne bo izdan v doglednem času, je sklenila, da novemu ministru pravde in tudi preko javnosti razglasi nekoliko najnujnejših zahtev, katerim je treba in možno ugoditi, in sicer, preden se izda zakon o sodnikih. Uprava je zahtevala:

1. da se uredi in zavaruje napredovanje sodnikov po činu;
2. da se omogoči nepravilno dobivanje višjih položajnih skupin preko zvanja državnega tožilca, ker se je dogodilo, da so na ta način prišli v peto ali v četrto položajno skupino prve stopnje celo brez službovanja v prejšnjih skupinah;

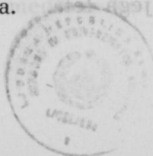
3. da se ob izpopolnjevanju mest pri višjih sodiščih predhodno zahteva in izvrši izbor kandidatov po višjih sodiščih.

4. da se omogoči napredovanje starejših sodnikov četrte skupine prve stopnje, kateri zaradi omejitve v § 258 u. z. po krivici največ trpe, do izdanka novega zakona o sodnikih. Ta zahteva se stalno ponavlja iz leta v leto in vedno z obrazložitvijo, ki je zelo prepričevalna.

5. da se sodnikom prizna posebna doklada za nakup zakonov, komentarjev in pravne literature, katero upravičenost so priznali vsi gg. ministri.

6. da se pristopi k zidanju sodnih zgradb, katere v večini ne ustrezajo potrebam sodišč.

Vse te zahteve je izvršila uprava še pred zadnjo proračunsko debato v upanju, da bo dosegla napredovanje starejših sodnikov in posebno doklado s finančnim zakonom za 1939/40 leto. Zaradi tega se je obrnila uprava s pismenim apelom na predsednika in člane finančnega odbora, tako da so nekateri od njih te naše zahteve osvojili in jih predložili kot svoj predlog. Ali na žalost, ti predlogi niso uspeli, ker jih vlada ni sprejela zaradi tega, ker posegajo v uradniški zakon in zaradi finančnega efekta.

1. na področju sekcije Ljubljana:	od 320. je bilo vključenih 300 oseb
2. " " " " " " " " " "	139 " " " " " " " "
3. " " " " " " " " " "	64 " " " " " " " "
4. " " " " " " " " " "	254 " " " " " " " "
5. " " " " " " " " " "	369 " " " " " " " "
6. " " " " " " " " " "	642 " " " " " " " "
7. " " " " " " " " " "	220 " " " " " " " "
8. " " " " " " " " " "	1714 " " " " " " " "

Skupaj je bilo v vseh sekcijah od 3526 sodnikov, državnih sodnic, sodnikov pristojnih za sodniških pripravnikov, kateri morejo biti člani društva po pravilih sekcij, vključenih v februarju 1936 vsoga 1741 oseb, ali izraženo v odstotkih 32,9%.

Prepričana, da se v dobrobit organizacije more obdržati samo tako, da stoji sekcije in centrala v stalnem kontaktu in v vzajemnem podporanju, je uprava vse sekcije obveščala o svojem delu, pošiljala jim dvakrat običajna sporočila, pri čem pa je na drugi strani o vseh predlogih in sugestijah sekcij zavestno razmišljala in, kolikor je v njih našla kaj novega in koristnega, to razprta in se na primeru način obveščati ali ustno prizadevala, da se zahtevi sekcije ugoditi. Če je kdaj iz razlogov prošle uprave tudi izostalo obveščilo, se znanj in da je izostalo tudi akcija uprave.

Prav tako je uprava intervenirala v konkretnih primerih, kadar se je v tem pravnem ali obratnem, kadar je smatrala, da je kakšen svet bil na svojem mestu. Ona je do v nekaterih slučajih storila z obrazložitvami inštrm, v največ slučajih uslo preko svojega predsednika Jankoviča, kateri je o storjenih korakih podal poročila na svojih.

Ko je uprava delala na ostvarjanju stanovalskih sprašanj in je predevidela, da zakon o sodnikih ne bo izšel v doglednem času, je sklenila, da novemu ministru praviše in tudi preko javnosti razglasi ustojitve najnujnejših zahtev, katerim je treba jo možno ugoditi in sicer, preden se izde zakon o sodnikih. Uprava je zahtevala:

1. da se usedi in zavaruje napredovanje starijih sodnikov po činu;
2. da se omogoči napredovanje višjih položajnih skupin preko zvanja državnega tožila, ker se je dogodilo, da so na to zahtevali v peto, ali v četrto položajno skupino pete stopnje celo brez službovanja v prejšnjih skupinah;
3. da se ob izpolnjevanju mest pri višjih sodnih predhodno zahteva in izvrši izbor kandidatov po višjih sodstvih;
4. da se omogoči napredovanje starijih sodnikov četrte skupine prve stopnje, kateri zaradi omejitve v § 258 u. z. po krivici največ lepe do izdajanja novega zakona o sodnikih. Ta zahteva se stala ponavlja iz leta v leto in vedno z obrazložitvijo, ki je zelo prepričevalna;
5. da se sodnikom prizna posebna doklada za nakup zakonov, komentarjev in pravne literature, katero opravičenost so priznali vsi ga ministri;
6. da se pristopi k zidanju sodnih zgradb, katere v večini ne ustrezajo potrebam sodišč.

Vse te zahteve je izvršila uprava že pred zadnjo proračunsko leto v upanju, da bo dosegla napredovanje starijih sodnikov in posebno doklado za finančnim zakonom za 1935/40 leto. Zaradi tega se je obrnila uprava s pisnim apelom na predsednika in člane finančnega odbora, tako da so nekateri od njih te naše zahteve osvojili in jih predložili kot svoj predlog. Ali na žalost ti predlogi niso uspeli, ker jih vlada ni sprejela zaradi tega, ker posegajo v uradni zakon in zaradi finančnega efekta.